

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANNOTATIONES

AD

POSTERIOREM LIBRUM SAMUELIS

ET

PRIOREM LIBRUM CHRONICORUM,

SYNOPTICE EXPOSITOS,

SCRIPSIT

J. P. F. KÖNIGSFELDT,

ADJUNCTUS SCHOLÆ FREDERICOBURGENSIS.

HAUNIAE.

TYPIS EXCUDERAT *FABRITIUS DE TENGNAGEL.*

MDCCCXXXIX.

ANNOTATIONES

AD

POSTERIOREM LIBRUM SAMUELIS

ET

PRIOREM LIBRUM CHRONICORUM

SYNOPTICE EXPOSITOS.

PARTICULA POSTERIOR.

PROLUSIO,

QUAM

AD INDICENDUM EXAMEN PUBLICUM,

IN

SCHOLA REGIA FREDERICOBURGENSE

MENSE SEPTEMBRI A. MDCCCXXXIX HABENDUM,

SCRIPSIT

J. P. F. KÖNIGSFELDT,

ADJUNCTUS SCHOLÆ FREDERICOBURGENSIS.

HAUNIÆ.

TYPIS EXCUDEBAT *FARRITIUS DE TENGNAGEL.*

Sectio XXIII.

2 Sam. cap. XIII.

Amnon, primogenitus Davidis filius, a fratre Absalomo propter injuriam Thamaræ sorori illatam dolose interficitur.

1. וַיִּצְרַר לְאַמְנוֹן לְהַחֲלֹחַ, *et angustum erat Ammoni ad ægrotum se faciendum* i. e. adeo moeruit, ut paulum abesset, quin morbum contraheret. וַיִּצְרַר, fut. Kal a יָצַר i. q. צָרָה, הָלָה, politus, lævis fuit, 2) ægrotavit, Piel ægrum fecit, Hithp. ægrum se fecit, inde morbum simulavit (v. 5 et 6). Quo significatu etiam h. l. Hitzig¹⁾ sumsit, qui, וַיִּצְרַר a יָצַר *formavit, fluxit*, accipiens, vertit: „es wurde von A. erfunden, sich krank zu stellen“; sed obstat usus hujus verbi יָצַר, quod neque intransitive neque impersonaliter usurpatur. — וַיִּשְׁלַח בְּעֵינָיו אֶמְנוֹן, recte Vulg. *difficile ei videbatur*.

3. שָׁמְעָה (1 Chr. 2, 13. 20, 7 שָׁמְעָה), frater Davidis, dicitur 1 Sam. 16, 9. 17, 13 שָׁמְעָה — הָבֵט, h. l. sensu malo *callidus*, ita etiam 14, 2.

4. בָּבָה, contr. ex בָּה כָּה i. q. כָּה כָּה, *sic et sic*.

1) Begriff der Kritik, am A. T. praktisch erörtert, Heidelb. 1831, p. 139.

5. וְהִתְחַנְּנִי, *et offerat mihi cibum*; בָּרָה comedit (v. 6. 12, 17), Hiph. comedendum dedit (3, 35); בָּרָה cibus, βρωμα.

6. לָבַבְתָּ, placentæ, LXX ζολλυρίδες, Vulg. *sorbitiuncula*; לָבַב, verbum denomin. *placentas fecit*.

8. לֵישׁ, *depsere massam farinaceam* (בָּצֵק). — בָּשַׁל maturuit, Piel *coxit*.

9. מִשָּׂרָת, ἄπαξ λεγ. etymi incerti, *sartago*, τήγαρον.

12. כִּן לֹא יִשְׁעָה כִּן, *non ita fieri solet*; futurum consuetudinem indicat, ut v. 18, Gen. 10, 9. 22, 14. 29, 2. 26. 34, 7. — עָשָׂה נִבְלָה, *flagitium commisit*, phrasis de stupro sæpe obvia, cfr. Gen. 34, 7, Deut. 22, 21, Jud. 19, 23. 24. 20, 10, Jer. 29, 23.

13. מִנְּהוּ אֵיךְ אֶת־הַחֲרָשָׁתִי, *quo auferam ignominiam meam?* i. e. quo abeam cum ignominia mea? יָרָה ivit, Hiph. abstulit. — לֹא יִמְנָעֵנִי מִנְּךָ, *me tibi non denegabit*; tales nuptias illicitas fuisse apud Hebræos Tamar ignorare non potuit (cfr. Lev. 18, 9. 11. 20, 17, Deut. 27, 22); sed dicebat hoc, ut Josephus¹⁾ monet, βουλευμένη τὴν ὀργὴν αὐτοῦ τῆς ὀρέξεως πρὸς τὸ παρὸν διαφυγεῖν.

16. אֶל־אֵדוּתֶיךָ הָרַעַה הַמְּהִלָּה הַזֹּאת וְג'; plerique recentiores (Gesenius, Winer, Hitzig) putant, אֶל־אֵדוּתֶיךָ conflatum esse e duabus lectionibus, אֶל־אֵדוּתֶיךָ et אֶל־אֵדוּתֶיךָ (Gen. 21, 11. 25. 26, 32 sæp.) *propter*, ut jam LXX habent *περὶ τῆς κακίας*, sed obstat contextus, quum locus ita omnino sensu destituatur. אֶל vulgo est particula deprecandi, et eodem modo h. l. sumendum videtur, aut *ne* (sc. sint) *causæ* (ne sumas causas) *mali magni hujus ex altero, quo me affecisti, ut me ejicias*, aut *ne sint causæ* (ne sis autor) *hujus mali majoris altero, quo me affecisti, me dimittenda*

¹⁾ Antiqu. VII, 8, 1.

i. e. noli rem pessimam pejorem adhuc facere me dimittenda (Clericus, Dathe, Maurer). Vulg. et Lutherus תַּלְתֵּי-אֲרָרִים omittunt.

18. תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *tunica ad manus et tulos porrecta* (LXX et Aquila *καρπωτός*, Symm. *χειροιδωτός*, Vulg. *talaris*), modo h. l. et Gen. 37, 3. 23. 32. occurrit¹⁾. Conferenda sunt verba Josephi l. supra c. *ἐφόρουν αἱ τῶν ἀρχαίων παρθένοι χειροδέτους ἄρχοι τῶν σιφυρῶν πρὸς τὸ μιγδὲ βλέπεσθαι χιτῶνας*. — תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *pallia, vestes superiores*, LXX *ἐπεנדῦται*, Vulg. vero simpl. *vestes: hujuscemodi enim filie regis virgines vestibus utebantur*, et Lutherus eodem modo: „[solche Röcke.“ J. D. Michaelis vertit: „von der Zeit an, da sie aufgehört hatten Kinder zu seyn“²⁾, eumque sequitur Dathe.

19. תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *manus capiti imposuit*, signum luctus, cfr. Jer. 2, 37.

20. תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *solitaria*; LXX habent *ζηρούσσα*, Vulg. *contabescens*.

21. Post verba תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *vehementer irascebatur*, LXX addunt: *καὶ οὐκ ἐλύπησε τὸ πνεῦμα Ἀμνὸν τοῦ*

1) Pr. *tunica extremitatum*, sc. manuum et pedum; rad. אָרָר (Ps. 12, 2 *desiit*) omnino notionem *extremi* habet, cfr. Syr. *أَلْأَلْ*, extremum manus, et *أَلْأَلْ*, extremum pedis (vide A. T. Hartmann die Hebräerin a. Pußtische, Amstelod. 1809, vol. III. p. 291 seqq.) Alii vertunt תַּלְתֵּי-אֲרָרִים *versicolor, variegata*, secundum LXX Gen 1. c. *ποικίλο;* (Luth. *bunt*, Cler., Michael, Schulz, Dathe, Braun de vestitu sacerdot. Hebr., Schroeder de vest. mulierum Hebr. Rosenm. ad Gen 1. c.)

2) Legi vult תַּלְתֵּי-אֲרָרִים, *inde a pubertate*, ab *عَلَم* pubes facta (עָלָם juvenis, עָלָם puella nubilis), cfr. Oriental. Bibliothek vol. XIII p. 230.

υιοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡγάπα αὐτὸν, ὅτι πρωτότοκος αὐτοῦ ἦν,
quod additamentum etiam in Vulg. legitur. Josephus
(Ant. VII, 8, 2) eodem modo habet: *Αυτίδης τοῖς μὲν
πεπραγαμένοις ἤχθητο, γιλιῶν δὲ τὸν Ἀμυῶνα σφόδρα,
προσβύτατος γὰρ ἦν υἱὸς αὐτοῦ, μὴ λυπεῖν αὐτὸν ἡναγκάζετο.*

22. לְמַרְעֵי וְעַד-טוֹב, *a malo ad bonum* i. e. neque male
neque bene; a sermonibus cum eo serendis prorsus abstinuit.

23. לְשָׁנַיִם רְמִיָּה, *biennio elapso*; רְמִיָּה ita sæpe pleona-
stice postponitur vocabulis certum tempus indicantibus¹⁾,
cfr. 14, 28, Gen. 29, 14. 41, 1. — בְּעַל הַצֹּר, urbs, ut
videtur, tribus Ephraimi (עַד-רְמִיָּהוּ, *penes Ephraimum*); alii
putant, בְּעַל הַצֹּר esse i. q. הַצֹּר, urbem in tribu Benjamin
sitam (Neh. 11, 33), vertentes עַד *juxta v. prope*. Josephus
habet *Βελσεφῶν, πόλις τῆς Ἐφραιμῖτιδος κληρουζίας*. —
וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־בָּנָיו, *invitavit A. omnes filios regis*; læti dies,
quibus oves tøndebantur, soleenni convivio celebrari solebant,
cfr. 1 Sam. 25, 8. 36.

26. וְלֹא, *et non* i. e. quodsi tu venire nolueris; Clericus
neglectis accentis conjungit cum sequentibus: *annon nobis-
cum veniet Amnon?*

28. וְהָיָה לְבָנֵי-חַיִל, *alacres estote*; eadem exhortatio
occurrit 2, 7.

32. בְּ-עַל־פִּי אַבְשָׁלוֹם וְגַ', *nam in ore Absalomi positum
fuit* i. e. A. hoc decreverat. Male LXX ἦν κείμενος et
Vulg. erat positus.

33. Ante כִּי-אֵם, *sed*, subintelligendum est *non omnes
v. minime*. Masorethæ אֵם delendum putarunt²⁾ coll. haud
dubie v. 32.

1) Eodem modo nos dicimus: το καὶς **Sid.**

2) Dicitur hoc כִּי-אֵם וְלֹא קָרִי, ejus emendationis 8 exempla occur-
runt; præter h. l. in libro nostro 15, 21, 2 Reg. 5, 19,
Jer. 83, 16. 39, 12. 51, 3, Ezech. 48, 16, Ruth 3, 12.

37. תִּלְמִי, rex Gesuræ, erat avus maternus Absalomi, cfr. 3, 3. — וַיִּתְחַבֵּל, sc. David.

38. וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל repetuntur propter ea, quæ adduntur, cfr. 4, 7. 6, 4.

39. וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל, vulgo *et desuit rex D. egredi contra* (i. e. persequi) *Absalomum, nam solatium admitterat de morte Amnonis*; sed observanda est insignis anomalia, qua subjectum וַיִּתְחַבֵּל cum foemin. construitur. Hanc difficultatem diversis modis interpretes solvere conati sunt. Hitzig (Begriff p. 139) legendum putat וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל וַיִּתְחַבֵּל, *et constituit David rex* („es wurde [von] dem Könige David beſchloſſen“) *egredi adversus Absalomum, moerebat enim mortem Amnonis*, coll. 1 Sam. 20, 7. 9. 33, ubi כָּלָה signifies *decretum est*, et quoad formam Exod. 39, 32. Maurer statuit, כָּלָה h. l. notionem mutuari a כָּלָה *continuit, cohibuit*, ut sensus sit: *neque a se impetrare potuit D., ut exiret ad Absalomum* sc. ejus videndi causa (pr. „und es hielt ihn zurück,“ h. e. dolor, quo mors filii Davidem affecerat, eum cohibuit); *dolebat enim mortem Amnonis*.

Sectio XXIV.

2 Sam. cap. XIV.

Joabus ad Absalomum patri reconciliandum mulierem subornat, que fraude a Davide impetrat, ut revocetur; sed post biennium demum in conspectum regis admittitur.

1. כִּי לֵב הַמֶּלֶךְ עַל-אֲבִישׁוֹן; quum על omnino indicet conversionem mentis ad aliquid, significare potest et *erga et contra*, quare h. l. duplex interpretandi ratio adest¹⁾.

1) Idem valet de Gr. ἐπί (cfr. 1 Petr. 3, 12), ut eadem ambiguitas adsit in vers. LXX: ὅτι ἡ καρδία τοῦ βασιλέως ἐπὶ Ἀβισσαλόμ.

Alii: *animum regis adversus Absalomum esse* (Luther., J. H. Michael., Schulz, Hitzig); alii: *animum regis ad A. propensum esse* (Vulg., Clericus, J. D. Michael., Dathe, Gesen., Maurer), cui explicationi contextus favet; quodsi enim de hostili in Absalomum animo sermo esset, non præcessisset וַיִּדְרֹשׁ, *et intellexit*.

2. וְהָקִיץ, urbs tribus Judæ ad euronotum Bethlehemi sita, postea a Rehabeamo munita (2 Chr. 11, 6), patria Amosi prophetæ (Am. 1, 1). — וְהָאֲבָלָה, *luctum simula*; אֲבָלָה, luxit, Hithp. lugentem se gessit, luctum simulavit, etiam i. q. Kal (infra in h. v. מְהָאֲבָלָה, 13, 37. 19, 2, Gen. 37, 34, 1 Chr. 7, 22). — וְנָחַץ i. q. נָחַץ, unxit, 2) *unxit se*, sequ. acc. unguenti, cfr. 12, 20, Deut. 28, 40, Mich. 6, 15.

3. וַיִּשֶׂה יוֹאָב אֶת־דְּבָרָיוּ בְּאִזְנוֹ, *et posuit J. verba in ore ejus* i. e. verbis eam instruxit. Voluit Joabus hocce beneficio eum, quem regem fore sperabat, sibi devincire, ut postea Adoniam.

5. אֲבָלָה, *profecto* (Gen. 42, 21, 2 Reg. 4, 14), LXX καὶ μάλα, Syr. $\Delta\lambda\mu\alpha$, Vulg. vero *heu*. Michael. vertit *Trauer*, ac si scriptum esset אֲבָלָה.

6. נִצָּח (Syr. نَجَح , Chald. נצח), Niph. et Hiph. *rixatus est, contendit*. — וְאִין מְצִיל בְּיַמְיָהּ, *quum non esset liberator inter eos* i. e. quum nullas adesset, qui litem dirimeret, qui infirmiolem a fortiori liberare posset. — וַיִּכּוּ אֶת־אֶחָדָהּ, *percussit cum unus, nempe alterum*, pleonasmus emphaticus, ut Exod. 2, 6, Deut. 34, 10.

7. וַיִּכְבְּהוּ, *et exstinguunt* i. e. sic exstinguere volunt. כָּבַהּ exstinctus est, Piel exstinxit. — וְהַקָּלָה, *pruna, carbo ardens*, ἀνθραξ. Pruna, quæ una superest ad ignem servandum, unicam gentis interituræ spem indicat; ita etiam ζώπυρον

de spe generis ad paucos redacta dicitur. Conditionem suam mulier miserrimam fluxit, ut eo facilius dispensationem a rigore legis veniamque pro filio a rege obtineret, et ita viam pararet ad eandem Absalomo comparandam; nam si dispensationi locus sit in uno, etiam in alio homicidii casu esse potest.

9. עָלַי הָיָה, *mihî sit culpa*, sc. si qua sit in hac re, quam tamen non esse persuasum habeo. Hoc addidit, ut omnem scrupulum ex conscientia regis eximeret. — נָקֵרִי purus, insons (3, 28), h. l. *immunis poenae*, cfr. Gen. 44, 10.

10. הֲמֵדַבֵּר אֵלַיךָ וְגו' *si quis porro adversus te locutus fuerit, eum ad me adducito*. — לֹגֵעַתָּה בִּי, *te tangere* i. e. tibi molestus esse.

11. וְזָכַרְתָּ נָא הַמֶּלֶךְ אֶת־יְהוָה, *recordetur rex Jehovah* i. e. memineris, o rex, Jehovah misericordem esse nec perdere peccatores, cfr. v. 14: לֹא־יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ — מִהַרְבִּיחַ גֹּאֵל הַדָּם לְשֹׁהַת — (מִהַרְבַּת), *ne multiplicet vindex sanguinis perdere* i. e. ne plures e familia mea pereant. Alii: *ne multiplicentur* i. e. multi sint vindices sanguinis (Vulg., Luth.). — אֶבֶן־יִפֹּל וְגו' *ne unus quidem e pilis filii tui in terram cadet* (cfr. 1 Sam. 14, 45, 1 Reg. I, 52, Act. 27, 34) i. e. ne minimum quidem malum ei eveniet, ne minima quidem poena afficietur.

12. וְהִיאָמַר הָאִשָּׁה וְגו' *jam promisso regis confidentior facta mulier a ficto illo casu ad causam Absalomi transit et aperte pro eo agere incipit*.

13. וְלָמָּה תִּשְׁבָּחַתְּ בְּזִמְתָּ עַל־יְצֵם אֱלֹהִים, *cur tale quid cogitasti de populo Dei* (v. *contra populum Dei*)? i. e. cur sic statuisti in causa, quæ ad populum Dei pertinet, quam nempe Absalomus hæres regni esset. — הֲמֵדַבֵּר הַמֶּלֶךְ הַרְבֵּי הַדָּם וְגו' *si quis porro adversus te locutus fuerit, eum ad me adducito*.

Sectio XXV.

2 Sam. cap. XV.

Absalomus, postquam variis artibus favorem populi captavit, contra patrem suum rebellat. David urbe relicta cum suis fugit; nonnullos tamen ex amicis suis in urbem remittit, ut consilia Absalomi explorent sibi que renuntient.

1. וַיַּעַשׂ לִי, *comparavit sibi*, cfr. Gen. 12, 5. 31, 1. — אִישׁ רָצִים לְפָנָיו, *viri currentes ante eum* i. e. satellites, Josephus (Ant. VII, 9, 1) ὄπλοφόροι; cfr. 1 Sam. 8, 11, ubi pompa regia describitur. 1 Reg. 1, 5 dicitur Adonia eodem modo dignitatem regiam sibi arrogasse.*

2. אֶל-יָדוֹ s. עַל-יָדוֹ (Num. 34, 3), etiam אֶל-יָדוֹ (2 Sam. 14, 30. 18, 4) et לְיָדוֹ (1 Chr. 18, 17. 23, 28), *ad latus, juxta*, Syr. ܐܠܝܕܘܗܝܐ. — וַיֹּאמֶר מֵאַחַד טְבַטְיִישׁרָאֵל עֲבָדָהּ, *et dicebat: ex una tribuum Israelis (sc. quam nominavit) est servus tuus*, i. e. quum ille tribuum aliquam nominasset, etc. Bene Michael. „sagte er: aus dem und dem Israelitischen Stamm, so —“.

3. יָבֵן, *rectus*, pr. de via recta, metaph. *aquus, probus, integer*.

4. מִיִּשְׁפָּחִי, *quis constituet me judicem* i. e. utinam iudex constituerer; ita sæpe pron. interrog. optative ponitur, cfr. 19, 1, Ps. 4, 7. 14, 7. — מִשְׁפָּחִי, h. l. *causa judicanda*. — וַיִּתְּנֵהָ לָּהּ, *et jus ei redderem*, LXX καὶ δικάσω αὐτόν, Vulg. *et juste judicem*; צָדִיק justus fuit, Hiph. justificavit, justum declaravit.

5. וַיִּתְּנֵהָ pro usitatore וַיִּתְּנֵהָ, ut 6, 16, Jud. 19, 30, 1 Sam. 17, 48, 2 Reg. 3, 15.

6. גָּנַב, *furatus est, furto abstulit*, 2) *fefellit*, vulgo sequ.

de spe generis ad paucos redacta dicitur. Conditionem suam mulier miserrimam fluxit, ut eo facilius dispensationem a rigore legis veniamque pro filio a rege obtineret, et ita viam pararet ad eandem Absalomo comparandam; nam si dispensationi locus sit in uno, etiam in alio homicidii casu esse potest.

9. עָלַי הָעֵינָן, *mihī sit culpa*, sc. si qua sit in hac re, quam tamen non esse persuasum habeo. Hoc addidit, ut omnem scrupulum ex conscientia regis eximeret. — נָקִי, purus, insons (3, 28), h. l. *immunis poenæ*, cfr. Gea. 44, 10.

10. הַמְדַבֵּר אֵלַיךָ וְגו', *si quis porro adversus te locutus fuerit, eum ad me adducito*. — לְגַעֲשֵׁי בָךְ, *te tangere* i. e. tibi molestus esse.

11. תִּזְכָּר בְּנֵי הַמִּלְכָּה אֲחֵיכֶם, *recordetur rex Jehovæ* i. e. memineris, o rex, Jehovam misericordem esse nec perdere peccatores, cfr. v. 14: לֹא-יִשָּׂא אֱלֹהִים נַפְשׁ — מִהַרְבֵּית גֹּאֲלֵ הַדָּם לְשִׁחָתָהּ (מִהַרְבֵּית), *ne multiplicet vindex sanguinis perdere* i. e. ne plures e familia mea pereant. Alii: *ne multiplicentur* i. e. multi sint *vindices sanguinis* (Vulg., Luth.). — אֶבְיֹבֵל וְגו', *ne unus quidem e pilis filii tui in terram cadet* (cfr. 1 Sam. 14, 45, 1 Reg. 1, 52, Act. 27, 34) i. e. ne minimum quidem malum ei eveniet, ne minima quidem poena afficietur.

12. תִּתְאָמֵר הָאִשָּׁה וְגו', *jam promisso regis confidentior facta mulier a ficto illo casu ad causam Absalomi transit et aperte pro eo agere incipit*.

13. הֲלָמָּה הִשְׁבַּחְתָּ מְנַחֵם עַל-עַם אֱלֹהִים, *cur tale quid cogitasti de populo Dei (v. contra populum Dei)?* i. e. cur sic statuisti in causa, quæ ad populum Dei pertinet, quum nempe Absalomus hæres regni esset. — יִמְדַבֵּר הַמִּלְכָּה הַדְּבָר הַזֶּה וְגו',

*nam dum rex hæc verba loquitur*¹⁾, *est ut reus* (i. e. se ipsum reum arguit, se ipsum damnat), *quia non reduxit rex expulsus suum.* נָדָחוּ ex נָדַח v. 14.

14. כִּי-מוֹתָ נְמוֹתָ וּג', *nam mortales sumus etc.*, primum argumentum petitum a periculo, ne Absalomus in exsilio moreretur, ita ut reduci non posset, etiamsi rex cum reducere vellet. — וְלֹא-יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ וּג'; secundum argumentum petit mulier a clementia Dei; *Deus non e medio tollit animam, sed etiam atque etiam cogitat de expulso non a se repellendo*, sc. sine omni spe veniæ et in æternum. Simplex hæc explicatio sensum satis commodum fundit, nec opus est confugere ad artificiosam interpretationem Clerici, qui אֱלֹהִים de *principe* sumit (coll. Exod. 21, 6. 22, 7. 8) et vertit: *annou princeps ignoscere potest alicui et excogitare rationem, ne exsulem a se depellat?*

15. וְעַתָּה אֲשֶׁר-בָּאתִי, *jam quod veni*, sc. ideo feci. — כִּי גִרְאֵנִי הָיָה, *quod terruerunt me homines*; LXX legerunt יִרְאֵנִי: ὅτι ὄψεται με ὁ λαός, quos sequitur J. D. Michael „jehst, da ich gekommen bin, siehet mich das Volk.“

16. כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ, *nam audiet rex*, sc. tristem hanc narrationem non sine commiseratione. — לְהַשְׁמִיד, *qui perdere vult*; אִישׁ לְהַשְׁמִיד, pr. *vir ad perdendum* sc. paratus. — מִמֶּנְהָלֵת אֱלֹהִים, *ex possessione Dei* i. e. e terra Israelitica, cfr. I Sam. 26, 19, Deut. 32, 9, Ps. 28, 9. 94, 5. 106, 40.

17. יְהוָה-יְנַח דְּבַר אָזְנִי לְמַנְהָה, *erit verbum domini mei in quietem* i. e. mitiorem sententiam pronuntiabit in causa Absalomi. LXX habent εἰς θυσίας, quasi legissent לְמַנְהָה et Vulg. *sicut sacrificium*. — כְּמַלְאךְ הָאֱלֹהִים, *ut angelus*

1) מִשְׁבֵּר, part. Hithp. a מִשְׁבַּר, pro מִשְׁבֵּר, præter h. l. Num. 7, 89, Ezech. 2, 2, 43, 6.

Dei, cfr. v. 20, 19, 28. 1 Sam. 29, 9. — לְשֹׁמֵעַ הַטּוֹב וְהָרָע, *ut intelligat bonum et malum* i. e. omnia, cfr. v. 20 *ut intelligat bonum et malum* i. e. omnia, cfr. v. 20 לְדַעַת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּאָרֶץ; indicatur summa sapientia, divinæ similis, cui tute confidere licet. שֹׁמֵעַ interdum est *intelligere*, cfr. Gen. 11, 7. 42, 23, 1 Reg. 3, 9.

19. אֶת־יָמִינִי וְלִדְשָׁמִיִּל רָגַ' pr. *non est ad dextram aut ad sinistram discedere ab omnibus, que locutus est dominus meus*, i. e. minime erras in eo, quod dixisti. שָׁא pro רָגַשׁ, *est*, præter h. l. semel, Mich. 6, 10, Aram. אֶת־יָמִינִי אֶת־יָמִינִי pro הַיְמִינִי, verbum denom. a יָמִינִי, dexter; אֶת־יָמִינִי pro הַשְּׂמָאלִי a שְׂמָאל, sinister.

20. לְעֲבֹר סִבָּב אֶת־בְּנֵי הַדָּבָר, *ut mutarem v. ænigmatically converterem speciem rei*, sc. transferendo in me et familiam meam, quod ad regem et filios ejus pertinebat.

21. הַפְּדוּנָא עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה, *en, feci rem hanc* i. e. precibus tuis per mulierem propositis indulsi. Sic omnes interpretes secundum Cthib, neque admittenda est lectio Masoretharum עָשִׂיתִי, *fecisti*; cfr. v. 22 עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר עָבָדוּ.

26. מִמָּנָח יְמֵי לְנָמִיִּם, *a fine dierum in dies* i. e. quotannis, cfr. formulam מִמָּנָח יְמֵי מִמָּנָח Exod. 13, 10, Jud. 11, 40. 21, 19, 1 Sam. 1, 3. 2, 19. LXX habent perperam ἀπ' ἀρχῆς ἡμερῶν εἰς ἡμέρας, Vulg. vero recte: *semel in anno*. — וְשָׁקַל אֶת־שֵׁעָרָא רֵאשִׁי מֵאֲתָרֵיב שְׁתַּלְיָב (pr. ponderabat capillos capitis sui) *ducentos siclos*; quum hoc pondus verisimile longe superet, videtur mendum in numerum irrepsisse.

30. וְהִצְתִּיתֶיהָ, *et incendam eam*, Masorethæ legerunt וְהִצְתִּיתֶיהָ, *et incendite eam*, ob sequens, וְהִצְתִּיתֶיהָ. Est rad. הִצַּת. Sub finem hujus commatis LXX addunt: καὶ παραγίνονται οἱ δοῦλοι Ἰωάβ πρὸς αὐτὸν διεξήρηγότες τὰ ἰμέτια αὐτῶν, καὶ εἶπον ἐνεπύρισαν οἱ δοῦλοι Ἀβεσσαλὼμ τὴν μερίδα ἐν πυρὶ, quod additamentum Vulg. quoque habet.

Sectio XXV.

2 Sam. cap. XV.

Absalomus, postquam variis artibus favorem populi captavit, contra patrem suum rebellat. David urbe relicta cum suis fugit; nonnullos tamen ex amicis suis in urbem remittit, ut consilia Absalomi explorent sibi que renuntient.

1. וַיַּעַשׂ לִי, *comparavit sibi*, cfr. Gen. 12, 5. 31, 1. — אִישׁ רָצִיב לְפָנָיו, *viri currentes ante eum* i. e. satellites, Josephus (Ant. VII, 9, 1) ὀπλοφόροι; cfr. 1 Sam. 8, 11, ubi pompa regia describitur. 1 Reg. 1, 5 dicitur Adonia eodem modo dignitatem regiam sibi arrogasse.

2. עַל-יָדוֹ s. עַל-יְדָיו (Num. 34, 3), etiam אֶל-יָדוֹ (2 Sam. 14, 30. 18, 4) et לְיָדוֹ (1 Chr. 18, 17. 23, 28), *ad latus, juxta*, Syr. ܦܳܠܳܘܳܘܳܬܳܐ. — וַיֹּאמֶר מֵאַחַד שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדָהּ, *et dicebat: ex una tribuum Israelis (sc. quam nominavit) est servus tuus*, i. e. quum ille tribuum aliquam nominasset, etc. Bene Michael. „sagte er: aus dem und dem Israëlitischen Stamm, so —“.

3. נָבִיא, *rectus*, pr. de via recta, metaph. *aquus, probus, integer*.

4. מִיִּישָׁפֵטִי, *quis constituet me judicem* i. e. utinam judex constituerer; ita sæpe pron. interrog. optative ponitur, cfr. 19, 1, Ps. 4, 7. 14, 7. — מִשְׁפָּט, h. l. *causa judicanda*. — וַיִּתְּנֶנָּהּ לָּהּ, *et jus ei redderem*, LXX *καὶ δικαιοῶσω αὐτόν*, Vulg. *et juste judicem*; קָצַד justus fuit, Hiph. justificavit, justum declaravit.

5. וַיִּתְּנֶהּ לָּהּ pro usitatore וַיִּתְּנֶהּ, ut 6, 16, Jud. 19, 30, 1 Sam. 17, 48, 2 Reg. 3, 15.

6. גָּנַב, *furatus est, furto abstulit*, 2) *sefeliit*, vulgo sequ.

בָּ, ut Gr. *κλέπτειν νόον* (Gen. 31, 20. 27), Piel, id., h. l. *furtim sibi conciliabat*, LXX *ἰδιοποιεῖτο*.

7. אַרְבָּעִים שָׁנָה אַחֲרֵי כֵן, *post quadraginta annos accidit*; sine dubio textus h. l. corruptus est, nam initium horum annorum ducendum videtur a reditu Absalomi e Gesura, de quo in proxime præcedentibus sermo fuit, neque intelligi possunt anni ætatis Absalomi¹⁾ aut — quod fere idem est, cfr. 3, 2. 3 — anni regni Davidis²⁾. Pro אַרְבָּעִים recipienda videtur lectio אַרְבָּע, quam exhibent Josephus, Syr., Arabs, et approbarunt Cappellus, Grotius, J. D. Michael, Dathe, Schulz, alii, quorum plerique hos quatuor annos numerandos putant a reditu Absalomi (14, 23), pauci a primo Davidis cum Absalomo colloquio (14, 33)³⁾. Duo codices (Kennic. 70. 96) habent אַרְבָּעִים יוֹם, *quadraginta dies*, quam scripturam Hitzig (*Begriff der Kritik* p. 146) et Maurer⁴⁾ laudarunt. — בְּחֶבְרוֹן, Hebron erat urbs natalis Absalomi (3, 2. 3).

1) Dicitur Absalomus 14, 21. 18, 5 אֶחָד, *juvenis*.

2) Ita quidem Clericus et J. H. Michael., sed David quadraginta omnino annos regnavit (2 Sam. 5, 4, 1 Reg. 2, 11), et ultimo vitæ tempore a vigore, quem in seditione Absalomica ostendit, prorsus destitutus erat senex septuagenarius (2 Sam. 5, 4, 1 Reg. 1, 1 seqq.).

3) Josephus ambigue: μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καταλλαγῆναι τεσσάρων ἔτων ἤδη διεληλυθότων.

4) Maurer: „Equidem ego legendum puto אַרְבָּע, licet paululo angustius ac brevius hoc temporis spatium videri possit. Quominus enim אַרְבָּעִים scribam, hoc me impedit, quod numeralia 2—10 exceptis paucissimis exemplis (Gesen. Gr. ampl. p. 696, Gr. min. § 118, 2) cum plurali construuntur. Ceterum res ipsa docet, istos quadraginta dies numerandos esse ab eo tempore, quo Davides cum filio prorsus in gratiam redierat.“

8. אִב־יָשׁוּב יִשְׁבְּנִי יְהוָה, *si reduserit, reduserit me Jehora*, pro אִם שׁוּב יִשְׁבְּנִי Masorethæ: אִם יָשׁוּב יִשְׁבְּנִי, *si revertatur et reduserit me* i. e. si iterum reduserit me. — וְעַבְדְּהִי אֶת־יְהוָה, *colam Jehovam, sc. sacrificio* (v. 12), Jos. *θυσίαν ἀποδοῦναι τῷ θεῷ*.

10. מָלַךְ, h. l. *regnare coepit, rex factus est*; eodem modo 2, 10. 5, 4 de initio regni occurrit.

11. קָרָאִים, *invitati, quasi ad epulas sacrificales* (cfr. 1 Sam. 9, 13. 22. 16, 3), Jos. *ὡς ἐπὶ θυσίαν μετεσταλμένοι*.

12. וַיִּשְׁלַח, h. l. *arcessivit* (Vulg.), Luth. „sandte nach“, cfr. Gr. *μεταπέμπειν*. — גִּילֹנִי, *Gilonita, nomen gent. a גִּלָּה*, ut שִׁילֹנִי (1 Reg. 11, 29. 12, 15) a שִׁלָּה. Gilo erat urbs in montanis Judæ sita, cfr. Jos. 15, 51. — וַיִּקְשֶׁר, *conjuratio, a קָשַׁר, ligavit, conspiravit*. — אֶמְצִי, *firmus, fortis, validus, ισχυρός, ex אָמַץ, alacer, fortis fuit*. — וְהָיָה וְרַב אֶת־אֲבִישָׁלוֹם, *ivit et multus fuit cum Absalomo* i. e. magno numero Absalomum sequebatur, aut *indies plures ad Absalomum confluebant*; v. de hoc usu verbi הִלָּךְ Part. I. pag. 41 (ad 2 Sam. 3, 1).

14. נָדָה, *impulit, 2) expulit, extrusit, repulit* (14, 14), Hiph. הִדְרִיחַ id., h. l. *immisit*.

16. בְּרַגְלָיו, *in pedibus (vestigiis) ejus* i. e. post v. pone eum, sequebatur eum; sic etiam v. 17 et 18. Alii vertunt: *pedibus suis*, ita LXX *τοῖς ποσὶν αὐτῶν* et v. 17 *πεζῶν*, pedestri itinere, Vulg., Luth. „zu Fuße.“

17. בֵּית הַמְּדִינָה, *domus remotionis*, videtur fuisse locus prope Hierosolyma ad torrentem Kedron (v. 23). Male Vulg. *procul a domo* et Luth. „ferne vom Hause.“

18. עַל־דָּוִד, *juxta eum, prope eum*, cfr. v. 2. — הַמְּדִינָה, *satellites Davidis*, cfr. 8, 18 (Part. I. pag. 81). — וַיִּבְרְחוּ עֲלֵי־פְנֵי הַמֶּלֶךְ, *transibant coram rege, ut qui et quales essent, quos secum ducebat, cognosceret*.

19. $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \lambda\epsilon\gamma\epsilon\iota\mu\epsilon\theta\iota$ varie explicatur; alii conjungunt cum $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$: *exsul de loco tuo* i. e. de patria tua (ita LXX $\mu\epsilon\tau\acute{\omega}\lambda\eta\gamma\alpha\sigma\sigma\acute{\upsilon} \epsilon\lambda\zeta \tau\omicron\upsilon\tilde{\nu} \tau\omicron\pi\omicron\upsilon \sigma\omicron\upsilon$, Vulg., Syr., Ar., Luth.), alii rectius cum $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$: *redi ad locum tuum* s. in patriam tuam.

20. $\lambda\epsilon\gamma\epsilon\iota\mu\epsilon\theta\iota$ s. $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$, Gr. $\chi\theta\acute{\epsilon}\varsigma$ s. $\acute{\epsilon}\chi\theta\acute{\epsilon}\varsigma$, heri, h. l. *nuper*. — $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$, nutare, vacillare, vagari, Hiph. vagari facere, *in exsiliium abducere*. — $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu \epsilon\lambda\zeta \tau\omicron\upsilon\tilde{\nu} \tau\omicron\pi\omicron\upsilon$, *ego vero ibo, quo potero, incertus sum, quo me convertam*, Luth. „ich aber will gehen, wo ich hin kann gehen;“ cfr. 1 Sam. 23, 13: $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu \epsilon\lambda\zeta \tau\omicron\upsilon\tilde{\nu} \tau\omicron\pi\omicron\upsilon$ eodem sensu. — $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu$ alii vertunt: *tecum fuit gratia et fides* i. e. te virum bonum esse, jam satis probasti (Dathe¹), al. optative sumunt: *tecum sit gratia et veritas*, sc. Dei, ita LXX: $\zeta\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma \pi\omicron\upsilon\iota\acute{\upsilon}\sigma\epsilon\iota \mu\epsilon\tau\acute{\alpha} \sigma\omicron\upsilon\tilde{\nu} \acute{\epsilon}\lambda\epsilon\omicron\varsigma \kappa\alpha\iota \acute{\alpha}\lambda\acute{\eta}\theta\epsilon\iota\alpha\nu$ ²). Maurer $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$ cum antecedentibus conjungendum esse putat, $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu$ vero adverbialiter sumendum: *revertere et reduc fratres tuos tecum in caritate et fide*.

21. $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu$, *sive ad mortem sive ad vitam* i. e. sive moriendum sit sive vivendum, sive adversa sive secunda fortuna utaris.

23. $\eta\mu\acute{\alpha}\nu \eta\mu\acute{\alpha}\nu$ pro $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$ *omnes hujus tractus incolæ plorabant*. — $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$, *Kεδρώων* (Joh. 18, 1, Jos. Ant. VIII, 1, 5), torrens ($\eta\mu\acute{\alpha}\nu$, $\chi\epsilon\iota\mu\alpha\acute{\alpha}\rho\acute{\omicron}\varsigma$) inter Hierosolyma et montem olivarum (h. e. ab oriente urbis) fluens, qui in mare mortuum effunditur. Nomen derivatur a $\eta\mu\acute{\alpha}\nu$, *obscurus, sordidus fuit*, et ita appellabatur, quia aqua ejus nigra et turbida est tum ob arborum ad ripas ejus

1) Eundem sensum *Michaelis* exprimit, liberius vertens: „ich sehe dieß nicht als Bruch der Treue und Freundschaft an“.

2) *Vulg.* hanc duplicem versionem habet: *Dominus faciet tecum misericordiam et veritatem, quia ostendisti gratiam et fidem*.

consitarum copiam, tum a sordibus ex urbe in eum deductis.

24. וַיִּצֶק, fudit, effudit, Hiph. הִצִּיק i. q. הִצִּיג, *posuit, collocavit*, cfr. Josv. 7, 23. — וַיַּעַל אֲבִיטָר, *et ascendit Abjathar* i. e. venit quoque A.; al. excipiunt ut Hiph. *holocausta obtulit*, præeunte Michael. „X. opferte, bis daß ganze Volk aus der Stadt gegangen war.“ — עָרִיזָה, *quum desiisset*; et intrans. absolutus, peractus, finitus est, et trans. absolvit, sequ. הֵ עָרִיזָה.

27. הֲרֵאָה אֵינָהּ, *num videns es? excitantis est*, ut רָאָה v. 28, attende; LXX utroque loco vertunt ἴδεναι. Vulg. הָאֵל ut articulum exceptit: *o videns*, et Luth. eodem modo: „o du Seher!“

28. מָהוּ, Hithpalp. *cunctatus est, moratus est*, cfr. Gen. 19, 16. 43, 10. — עֲבָרוֹת, plur. ex עָבְרוּ, *navis trajectory, ratis flumini trajiciendo comparata* (19, 19), h. l. pro עֲרֵבוֹת (Kri), plur. ex עָרְבוּ, *locus campestris, planities* (Syr. ^أعربا, Vulg. *campestris*), ita etiam 17, 16. LXX utroque loco Kri exhibent ut nom. pr. Ἀραβώθι.

30. מַעְלֵה הַיַּרְדֵּי, *clivus s. mons olivarum*; מַעְלֵה, *ascensus, locus, per quem ascenditur, ἀνάβασις*, 2) *clivus*. — רֵאשׁ הַתְּשִׁיבִי, *caput opertum*, erat indicium doloris, cfr. Jer. 14, 3, 4, Ezech. 24, 17, Esth. 6, 12. — רַחֵם, *discalceatus*, LXX ἀνυπόδετος, Vulg. *nudis pedibus*, etiam signum luctus, cfr. Jes. 20, 3, Ezech. 1. c.

31. וַיְדַבֵּר הַקִּיָּי, *et David declaravit*; sic Michaelis (sequ. Schulz, Gesen., al.) monens, Davidem jam antea novisse, Achithophelem participem conjurationis esse, sed noluisse id declarare, ne populus animum prorsus desponderet ipsumque desereret, quum omnes calliditatem hujus viri metuerent. Sed omnes antiqui interpretes et plerique

cædem Saul, Isbosethi et Abneri Davidi imputare voluit, aut respicit ad historiam, quæ legitur 21, 1—9. — וְהִנֵּה בְרִשְׁתְּךָ, *ecce te in malo tuo*, sc. quod nequitia tua meritus es.

9. חֲקֵלֵב הַמָּוֶת, *canis mortuus*, convicium summum contemptum exprimens, cfr. 9, 8. — וְאַסְיִירָה אֶת־רֹאשׁוֹ, *et amoveam caput ejus* i. e. ut eum occidam, cfr. 4, 7, 1 Sam. 17, 46.

10. מַה־לִּי וְלָכֶם, *quid mihi vobiscum rei est?* LXX τί μοι καὶ ὑμῖν, cfr. 19, 23, 1 Reg. 17, 18, Joh. 2, 4 τί μοι καὶ σοί. — כִּי יִקְלֵל בִּי יְהוָה אָמַר לִי רֹגֵל, *quando maledixerit et quando Jehova dixerit ei: maledic Davidi, quis tum (רמתי) dicat: cur ita facis?* i. e. quando jubente Jehova mihi maledixerit, quis eum propterea in jus vocet? Quum igitur hæc lectio sensum satis commodum fundat, non opus est cum Masorethis legere כִּי יְהוָה אָמַר לִי, *ita maledicit, quia J. ei dixit*. LXX habent ἄφετε αὐτὸν καὶ οὕτως καταράσθω, ὅτι κύριος εἶπεν αὐτῷ καταράσθαι τὸν Δαυὶδ, et eodem modo Vulg. *dimittite eum, ut maledicat; Dominus enim præcepit ei, ut malediceret D.* Josephus (Ant. VII, 9, 4) sensum verborum bene sic exprimit: οὐ δὴ τοῦ προσγλυσσῶντός μοι τούτου κυνὸς αἰδώς τις ἢ φροντίς ὑπέρχεται τῷ θεῷ δὲ εἰκω, δι' ὃν οὗτος ἐφ' ἡμᾶς ἀπενόηθη, *nulla reverentia aut cura ducor rabidi hujus canis; Deo vero cedo, per quem hic in nos insanus factus est*.

11. מִבְּקֶשׁ אֶת־נַפְשִׁי, *quærit animam meam* i. e. conatur vitam mihi eripere, cfr. 4, 8. — הִמָּוֶה לִּי יְהוָה, *sinite eum maledicere*, LXX ἄφετε αὐτὸν καταράσθαι.

12. אֶת־לִּי יְהוָה יִרְאֶה, *fortasse respiciet J. ad calamitatem meam*, LXX εἴπωσ ἴδοι κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου et Vulg. *si forte respiciat Dominus afflictionem meam* (יָיִן 1) peccatum, culpa, 2) poena

peccati, calamitas, miseria, cfr. Ps. 31, 11. Non admit-
tenda est lectio Masoretharum בְּעֵינַי: *fortasse respiciet*
Jehova ad oculum meum, sc. lacrymas fundentem.

13. צָלַע, 1) costa (Gen. 2, 21. 22), 2) *latus* et hominis
et rerum, Gr. πλευρά. — לְעִמּוֹתָי (pr. subst. עִמָּה cum suff.),
juxta, prope eum.

14. עָפְפִים, *fessi*, cfr. v. 2. J. D. Michael., Schulz et
Dathe sumserunt ut nom. pr. loci ob sequens שָׁם — וַיִּנְפֹּשׂ,
respiravit, requievit (נָפַשׁ anima), præter h. l. Exod. 23, 12.
31, 17. LXX ἀνέψυξαν, Vulg. *refocillati sunt*. — שָׁם
i. e. Bachurimi, cfr. v. 5.

16. הָאֲרָכִי רֵעֵה דָוִד, *Archita, amicus Davidis*, ut recte
Vulg.; absurde vero legitur in editionibus LXX ὁ ἀρχι-
ταῖρος Δαβὶδ, ut 15, 32.

17. זֶה הַסֶּהֱדָה אֶת־רֵעֶךָ, *haecine est benignitas tua erga*
amicum tuum?

18. לֹא אֶהְיֶה לְךָ אֶתְּהִיהוּ (Kri), *ei i. e. ejus ero*, ut Ex.
21, 8, Lev. 11, 21, 1 Sam. 2, 3.

19. הַשְּׂנִייתָ, *secundo i. e. præterea*, Vulg. *bene ut et*
hoc inferam, Luth. „zum andern.“

20. הָבוּ לָכֶם עֲצָה, *date consilium*, (לָכֶם pleonastice posi-
tum), Vulg. *inite consilium*.

21. בּוֹיָא אֶל־פְּלִגְשֵׁי אִבִּיךָ; apud Orientales hoc erat jus
successoris, ut uxores antecessoris sui haberet, cfr. 12, 8,
Herod. III, 68, ubi Pseudo-Smerdes dicitur Phædimam,
filiam Otanis, antea Cambysi nuptam, ceterasque hujus uxores
habuisse. — כִּי־יִבְאֵשֶׁת אֶת־אִבִּיךָ, *te foetidum i. e. invisum*
factum esse patri tuo, cfr. 10, 6. Consilium Achithophelis
hanc vim habuit, ut Absalomus publice se pro rege gereret,
et sectatoribus suis ostenderet, non esse, cur timerent,
ne ille patri suo reconciliaretur, ac proinde ne aliquando
pace facta ab eo proderentur.

recentiores (Clericus, Dathe, Maurer) passive vertunt: *Davidi indicatum est*, ac si scriptum esset וְלִדָּוִד הָיָה הַיָּדוּעַ, *et Davidi indicavit* sc. aliquis (אִישׁ) s. nuntius (הַמְּגִיד v. 13), aut וְלִדָּוִד הָיָה הַיָּדוּעַ, quod sensum longe meliorem præbet¹⁾. — סכל, Syr. ⁷سكلا, stultus fuit, Piel *stultum* i. e. *vanum, irritum reddidit*.

32. הָאֲרָמִי, *Archita*, incola urbis in tribu Ephraimi sitæ, quæ Josv. 16, 2 dicitur אֲרָמִי עֲשֵׂרוֹת. In vers. LXX legitur ὁ ἀρχιμεταίτορος Δαυὶδ (haud dubie pro ὁ Ἀρχι²⁾ εἰταίτορος Δαυὶδ, cfr. v. 37 (רֵעֵה דָּוִד). — קרוֹעַ בְּתַנְתּוֹ וּג' cfr. 1, 2.

33. וְהָיְתָה עָלַי לְמִשָּׂא, *oneri mihi eris*; inde patet, Chusæum senem fuisse, molestiis belli parum aptum.

Sectio XXVI.

2 Sam. cap. XVI.

Ziba Mephibosethum calumniatur apud Davidem, qui nimis credulus hujus fundos illi donat. Simeï conviciis proscindit Davidem, sed hic patienter injurias ejus perfert. Chusæus persuadet Absalomo fidem suam. Absalomus Achithophelem consiliarium habet.

1. נַעַר, h. l. *servus*, ut Gr. παῖς, cfr. 9, 9. — צָמַד, *par, jugum*, ζεύγος, a צָמַד, Syr. ⁷صاح, ligavit. — יְחַבְּשִׁים, *clitellati*, part. Paul a חָבַשׁ, ligavit, alligavit, 2) stravit jumenta, sc. clitellis alligandis, Gr. ἐπιστάσσειν, cfr. Gen.

1) הָיָה הַיָּדוּעַ construitur cum accusat. personæ Ezech. 43, 10 הָיָה אֲחֵרֵבִית וְשָׂרָאֵל et Job 26, 4 אֲחֵרֵמִי הַגִּדָה מִלֵּין 4, quare Maurer putat, הָיָה הַיָּדוּעַ esse accus., sed tum nota accusativi deesse non potuit.

2) 17, 5. 14 habent recte ὁ Ἀραχί.

22, 3, — צמנוקים, *uvæ passæ et placentæ* inde factæ, cfr. 1 Chr. 12, 40. — קרץ, *messis, æstas* (Gen. 8, 22), 2) per metonym. *fructus æstivi*, spec. *ficus aridæ, palathæ*; LXX habent *φοίνυκες*, dactyli. — נבל, *uter, ἀσχός*.

2. הָאֵלֶּיךָ מִיָּדֶיךָ, *quorsum ista tibi?* i. e. quem in finem hæc affers? — וְהִלַּחְתָּם (Cthib) alii legunt וְהִלַּחְתָּם, *et ad cibum* sc. portandum, alii וְהִלַּחְתָּם, *et ad pugnandum* sc. in illis. Sed præferendum est Kri וְהִלַּחְתָּם, *et panes* (LXX, Syr., Vulg.), illudque לְנִגְלָתָם negligentia scribarum ex præcedenti בְּרִבְבָם ortum videtur. — הַיָּעֵיִת, coll. *defatigati, οἱ ἐκλελυμένοι*, i. q. עָיִת (v. 14).

3. כִּי אָמַר וְגו', est mera calumnia, cfr. 19, 25—31, Jos. Ant. VII, 11, 3: *διεβέβλητο ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου Σιβᾶ πρὸς αὐτὸν (Davidem) ἀδίως*. — מַמְלַכְתָּא, *regnum*, (Josv. 13, 12, 1 Sam. 15, 28, Jer. 26, 1) i. q. מְלֻכְוֹתָא et מְלֻכְוֹתָא — אָבִי, h. l. *avi mei*, cfr. 9, 7.

4. הַשְׁתַּחֲוִיתִי, *gratias ago, cum humillima gratiarum actione donum accipio*. — אֶמְצֵא־חֵן, *inveniam gratiam*, i. e. porro me commendo favori tuo.

5. בְּדוֹרֵיִם, vicus in tribu Benjaminii situs prope Hierosolyma (Jos. Ant. VII, 9, 7 *Βαχουρίης*), antea commemoratus 3, 16.

6. סָקַל, *lapidavit, lapidibus petiit, λιθάξεν*, Piel id., etiam elapidavit (Jes. 5, 2).

7. צָא, *egredere* sc. regno. — אִישׁ בְּלִיעַל, *homo nequam, pessimus*¹⁾, LXX ἀνὴρ ὁ παράνομος; בְּלִיעַל (comp. ex בָּלִי, non, sine, et יָעַל, unde הוּעֵיל, utilis fuit), pr. inutilitas, deinde nequitia.

8. הַשִּׁיב עֲלֵיךָ יְהוָה כָּל דְּמֵי בֵית־שֹׁאֵל; his verbis Simeï aut

1) Inde *Bellag*, nomen Satanæ, 2 Cor, 6, 15.

22. וַיִּבֹא אֶבְשָׁלִים דג'; sic eventum habuit comminatio Nathanis prophetae 12, 11. 12.

23. Post וַיִּשָׂאֵל Masorethæ suppleverunt אִישׁ, *aliquis*¹⁾.

Sectio XXVII.

2 Sam. cap. XVII.

Consilio Achithophelis de Davide statim perseguendo consilium Chusæi ab Absalomo præfertur. Nuntio a Chusæo accepto David Jordanem trajicit. Achithophel laqueo vitam finit. David cum suis liberalitate fidelium quorundam sustentatur.

2. רָפָה יָדַיִם, *remissus manibus* i. e. ad resistendum imparatus, Michael. „forglos“. Aliis locis significat phrasis רָפָה יָדַיִם animum despondere, ita 4, 1.

3. כָּשׂוּב הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מְבַקֵּשׁ דג', *quum omnes revertuntur, viri, quos tu quæris, totus populus pacatus erit.* LXX prorsus a textu recepto discedunt: ὃν τροπον ἐπιστρέφει ἢ νύμφη πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· πλὴν ψυχῆν ἀνδρὸς ἐνὸς σὺ ζητεῖς, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἔσται εἰρήνη· videntur legisse כָּשׂוּב הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ נָפְשׁוֹ. Vulg. etiam אָהָר et quidem bis legit: *quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu quæris, et omnis populus erit in pace*, quæ quid sibi velint difficile dictu est. Syrus lectionem vulgarem exprimit: *أَمْ هُوَ يَسْأَلُ مَنْ يَكُونُ لِقَوْلِكَ مَنْ يَكُونُ لِقَوْلِكَ مَنْ يَكُونُ لِقَوْلِكَ*, *ac si rediret quisquis, quem velles, et totus populus salvus erit.* Inter recentiores interpretes multi difficultatem in

1) Hujus emendationis, קָרַי יְלֵא קְהֵיב, 10 exstant exempla; præter hoc in libro nostro 8, 3 et 18, 20, Jud. 20, 13, 2 Reg. 19, 31. 37, Jer. 31, 38, 50, 29, Ruth 3, 5. 17.

verbis Hebr. invenerunt, quæ re vera iis non inest. J. D. Michael. et secundum eum Schulz vert. *quando omnes revertentur, vir, cui insidiaris, sc. occisus erit; totus vero populus salvus erit*, quasi Achithophel per aposiopesis suppressisset verbum de cæde Davidis¹⁾; Dathe paulo aliter, eadem aposiopesis admissa: *idem erit ac si omnes reverterentur illo quem tu quæris interfecto*. Maurer duplicem explicandi rationem proponit, aut: *tunc reducam ad te universum populum, ac si reverterentur omnes, reverteretur vir ille, quem tu quæris*, i. e. ac si vir ille, quem tu quæris (David), cum suis omnibus reverteretur, aut: *tunc reducam ad te universum populum, ac si reduceret* (בְּשׂוֹבֵב sensu transitivo) *omnes vir ille, quem tu quæris*; sensum utriusque explicationis ita statuere jubet: Davide occiso reducam ad te universum populum sine tumultu, ut additur: *populus omnis fructur pace*. Sed subsistendum videtur in versione primum allata, quam exhibent Lutherus²⁾ et Clericus, utpote simplicissima et cum singulis textus verbis optime congrua. Nimirum amnestia proposita Achithophel putabat se facile amicos regis ad Absalomo parendum adducturum esse, Davide solo occiso (v. 2). יְהִי־הָיָה בְּשָׁלוֹם pro יְהִי־הָיָה שָׁלוֹם.

5. וְהִנֵּשְׂמָעָה מִה־בְּעִיֹר גַּם־הוּא, *ut audiamus, quid sit etiam in ore ejus* i. e. ut ejus quoque sententiam audiamus. גַּם־הוּא emphasis causa additum est, cfr. 19, 1, Gen. 4, 26. 10, 21. 27, 38.

1) Putant, Achithophelem cum Absalomo loquentem decenter non prolocutum esse sed gestu quodam indicasse, patrem ejus occidendum esse, nec observant, eum v. 2 diserte dicere: *occidam regem solum*.

2) „Wenn denn jedermann zu dir gebracht ist, wie du begehrest: so bleibet alles Volk mit Frieden.“

8. מְרִי נֶפֶשׁ, *amari anima* i. e. exacerbati, feroces (Michael. „grimmig“), cfr. 2, 26, Jud. 18, 25, 1 Sam. 30, 6. — בְּדוֹב שִׁבּוֹל, *instar ursæ catulis orbatae*, LXX ὡς ἄρξτος ἡτεκνωμένη, cfr. Hos. 13, 8, Prov. 17, 12. LXX addunt: καὶ ὡς ὕς τραχεῖα ἐν τῷ πεδίῳ. — וְלֹא יָלִין אֶת-הָעָם neque pernoctabit cum populo; LXX יָלִין ut Hiph. sumserunt: οὐ μὴ καταλύσῃ τὸν λαόν, non pernoctare sinet populum.

9. פֶּחַח, *fovea* (Syr. ܦܚܚܐ, fodit), LXX h. l. βουνός, quod errore scribarum ortum videtur a βόθυνος (*BOΘYΝOS*—omisso Θ—*BOYΝOS*), quo aliis locis ad hanc vocem exprimendam utuntur, ut 18, 17.

10. הִמָּס וְהִמָּס, *liquescendo liquefiet* i. e. pavore corripietur, Vulg. *pavore solvetur*. מָס Niph. liquefactus est, 2) confectus est (moerore Ps. 22, 15. 112, 10, timore h. l., Deut. 20, 8, Josv. 2, 11) ¹⁾.

11. וּמַנְיָדָה הִלָּכִים בְּקָרֵב, cfr. 3, 10. — מִדְּנִי וְעַד-בְּאֵר שִׁבְעָה, *et facies tua eat in proelium* i. e. tu ipse dux belli sis. קָרֵב, *conflictus, proelium*, vocabulum præter h. l. tantum in poetico sermone obvium (Ps. 55, 19. 22. 78, 9, Zach. 14, 3, Job 38, 23, Eccles. 9, 18), Syr. ܩܪܒܐ. LXX habent ἐν μέσῳ αὐτῶν (legerunt בְּקָרֵב), et Vulg. *in medio eorum*, quos sequitur Lutherus. Chusæus id agebat, ut Absalomus ipse se proelii periculis objiceret, ne, rebus infeliciter gestis, fuga salutem petere bellumque renovare posset.

12. בְּחַנְנִי, *nos*, i. q. אֲנַחְנִי, præter h. l. occurrit Gen. 42, 11, Exod. 16, 7. 8, Num. 32, 32, Thr. 3, 42. Multi vertunt: *castra ponemus* (בְּחַנְנִי), LXX παρεμβалоῦμεν, Cler., Schulz.

1) Eodem sensu metaphorico occurrit מָס, *fluere, diffluere*, e. c. Josv. 2, 9, et Lat. *liqueferi* Ovid. ep. ex Ponto l. I c. 2 v. 57.

13. וְהָשִׂיאוּ כָל-יִשְׂרָאֵל אֶל-הַעִיר הַזֹּאת הַבְּלִים וְגו', *omnes Israelitæ funes huic urbi circumdabunt, eamque trahemus in torrentem*; genus loquendi hyperbolicum: tanto erimus numero, ut vel funibus possimus totam urbem, quo voluerimus, trahere. — צָרוּר, crumena, 2) *lapillus*.

14. צָרָה, h. l. *decreverat v. ita rem direxit*; bene Luth. „schickte es also“.

16. עֲרֵבוֹת הַמִּדְבָּר pro עֲרֵבוֹת הַמִּדְבָּר, *campi deserti*, cfr. 15, 28. — תַּעֲבוֹר, *trajicias*, sc. Jordanem (v. 22). — וְבָלַע, h. l. impersonal. *exitium paratur*, quia sequitur ל (בלע absorpsit).

17. עֵינַי-רַגְלִי, fons prope Hierosolyma; commemoratur etiam Josv. 15, 7. 18, 16, 1 Reg. 1, 9. — לֹא יוּכְלוּ לְהִרְאוֹת לְבֵנֵי הָעִיר, *non potuerunt videri ingrediendo urbem* i. e. non audebant palam Hierosolyma ingredi, sc. ne speculatores haberentur.

18. בְּאֵר, *puteus, cisterna*, sc. quæ eo tempore sicca erat, cfr. Gen. 37, 22. 24.

19. מָקָה, *velamen*, LXX ἐπιβάλημα. — וַתִּשְׂפֹּחַ, *expandit, effudit*, Syr. , Arab. سَطَحَ, præter h. l. Num. 11, 32, Jer. 8, 2, Job 12, 23 et Piel Ps. 88, 10. LXX habent ἐψυξεν, sensum exprimentes, et Vulg. eodem modo: *quasi siccans*. — הָרַפְיָה (rad. רָפַח), *grana contusa* (Vulg. *ptisanæ* et Luth. Grütze, LXX vero male ut nom. pr. Ἀραβώθ); modo h. l. et Prov. 27, 22 occurrit.

20. מִיְכָל, *rivulus*; rad. מָכַל, Arab. مَكَل, parum aquæ continuit puteus. LXX habent παρῆλθαν μὲν τὸν ὕδατος et Vulg. *transierunt festinanter, gustata paululum aqua*.

21. אָתָּה-הַמַּיִם, *aquas*, sc. Jordanis (v. 22).

22. נִעְזָרָה, *relictus est* (ערר in Kal inusit.), etiam desideratus est, defuit (1 Sam. 30, 19, Jes. 40, 26. 59, 15).

23. גִּלּוֹ i. e. Gilo, cfr. 15, 12. — וְנָצַח אֶל-בֵּיתוֹ, *mandavit domui suae* i. e. res suas disposuit. — וְנָחַמְנָק, *laqueo mortem sibi conscivit*, indigne ferens, sibi non obtemperatum esse, et infelicem rebellionis exitum prævidens; LXX ἀπήγγξατο (Matth. 27, 5 de Juda Cariothensi), Vulg. *suspensio interiit*.

24. מְחַנְנִים, v. 2, 8.

25. וְהָרָא, pater Amasæ (1 Chr. 2, 17 et 1 Reg. 2, 5. 32 וְהָרָא¹)), dicitur h. l. וְהָרָא, sed offendit hæc indicatio, quia dignum memoratu non erat, mulierem Israelitidem viro *Israelitæ* nupsisse. LXX (cod. Rom.) habent Ἰεζραηλίτης et Vulg. *de Jesraeli*, quasi scriptum esset וְהָרָא, incola urbis Jesreelis. Sed vera lectio videtur esse וְהָרָא, *Ismaelita*, quæ exstat l. c. Chron. — אַבְיגַיִל; Abigail et Zeruja erant sorores Davidis (1 Chr. 2, 15. 16); pater earum dicitur h. l. בְּרָשָׁא, sed pater Davidis erat וְהָרָא. Igitur aut statuendum est, eas fuisse sorores uterinas Davidis, nimirum matrem earum primum maritum habuisse Nachasum et secundum Isæum (sic Seb. Schmidt, J. D. Michael, Schulz), aut בְּרָשָׁא per errorem ex v. 27 in hunc v. irrepsisse, aut patri Davidis duplex nomen fuisse²) (Clericus).

27. מְקַיֵּר antea commemoratus est 9, 4. — הָרְגֵלִים, hæc urbs Gileaditidis præter h. l. tantum commemoratur 19, 32.

1) Exempla diversarum formarum ejusdem nominis frequenter occurrunt, ita אַבְיגַיִל (h. v.) et אַבְיגַיִל (1 Chr. 2, 16), וְהָרָא וְהָרָא (v. p. 89), וְהָרָא et וְהָרָא (1 Chr. 2, 12, 13), וְהָרָא (2 Sam. 2, 18) et וְהָרָא (1 Chr. 2, 16).

2) Hujus rei exempla sæpissime antea habuimus, e. c. 1 Chr. 10, 2, 1 Sam. 31, 2 אַבְיגַיִל (1 Sam. 14, 49 וְהָרָא), 1 Chr. 3, 1 וְהָרָא (2 Sam. 3, 3 אַבְיגַיִל), 1 Chr. 8, 33 אַבְיגַיִל (2 Sam. 2, 8 וְהָרָא), 1 Chr. 8, 34 מְקַיֵּר (2 Sam. 4, 4 וְהָרָא).

28. משקב, *lecti*, LXX δέξα χοίται ἀμφιτάποι, Vulg. *stratoria*. — ספוח, *pelves*, cfr. 1 Reg. 7, 50, 2 Reg. 12, 14 ספוח, Jer. 52, 19 ספוחים. LXX λέβητες δέξα; Syr. لَمْتَأٌ, *strata*, et Vulg. *tapetia*. — קלי, *frumentum tostum* (rad. קלה, *torruit, frixit*). — פול, *faba*, præter h. l. modo Ezech. 4, 9. — Posterius קלי LXX omittunt, Vulg. vertit *cicer frixum*, Luth. Grütze, sed plerique conjungunt cum עדרים, ita ut hoc significet *lentes crudas*, illud *lentes tostas* (Cler., Michael., Dathe).

29. שפוח בקר, ἄπ. λεγ., *casei bovini*, Luth. Rinderfäse, Syr. سَفَاةٌ بَقَرًا, a שפה, *percolavit*¹). Michael. vero intelligit *boum stimulos* („Döhsenstacheln“), qui dati fuissent militibus Davidis, ut iis pro armis uterentur; provocat ad Jud. 3, 31, sed ibi legitur מלמד הבקר, et omnia, quæ nostro loco nominantur, dicuntur Davidi et militibus ejus allata לאכל, *ad comedendum*. LXX, quum nescirent, quid esset, nomen Hebr. retinuerunt Σαρῶθ βοῶν; Vulg. habet *pingues vitulos*.

Sectio XXVIII.

2 Sam. cap. XVIII.

Proelium committitur inter Davidis et Absalomi exercitum, in quo hic cæditur. Absalomus in fuga quercui capite implicatus a Joabo confoditur, de quo eventu nuntius ad Davidem mittitur.

3. לא ישימו עלינו לב, *non ponent ad nos animum* i. e. *hostes hoc non magni æstimabunt, sc. rege incolumi.* — עתה כמנו עשרה אלפים; haud dubie legendum est אַתָּה pro

1) Cfr. *Bocharti Hierozoicon* P. I. l. I. c. 32.

עֲתָהּ, quod ortum videtur ex sequenti וְעֲתָהּ; ita LXX σὺ ὡς ἡμεῖς δέκα χιλιάδες, et Vulg. tu unus pro decem millibus computaris. — לַעֲזָרָה (Kri לַעֲזָרָה), in auxilium, ex עֲזָרָה, juvit.

5. לַעֲזָרָה לְיָנֹעַר, leniter (sc. agite) mihi cum juvene, LXX φείσασθε μοι τοῦ παιδαρίου Syr. اَسْوَءُ لِي اَصْغَرًا, *prehendite mihi juvenem A., dum vivit.* אֶסְוֵא ס. לַעֲזָרָה, leniter, lente, præter h. l. Gen. 33, 14 לַעֲזָרָה, 1 Reg. 21, 27, Jes. 8, 6.

8. Pro Plur. נִפְצוּתָהּ Masorethæ legi jubent Sing נִפְצוּתָהּ, quia præcedit וַתִּהְיֶה הַמִּלְחָמָה: pugna fuit dispersa. — וַיִּנְרַב הַיַּעַר לְאֶכָל וּגַ', silva plures consumsit quam gladius; videntur multi fugientes fame periisse; fortasse etiam hæc silva, haud procul a Jordane remota, multa loca paludosa habuit, in quæ fugitivi inciderunt.

9. וַתִּקְרָא, et occurrit, a קָרָא i. q. קָרָה, Niph. pr. obviam factus est, cfr. 1, 6. 20, 1. — וַיִּזְבְּחֵהּ i. q. זָבַח (Jer. 4, 7) v. זָבַח, (Gen. 22, 13, Ps. 74, 5), rami perplexi, a זָבַח v. זָבַח, plexuit. — אֶלֶּהָ, quercus s. terebinthus, δρῦς. — וַתִּתְקַוַּם רֹאשׁוֹ בְּאֶלֶּהָ, et caput ejus quercui adhæsit (pr. et tenuit caput ejus in quercu); Absalomus in fuga sub quercu delatus inter ramos arboris caput impexit, ita ut elapso mulo inter coelum terramque penderet. Cæsariem ejus ramis implicitam fuisse, vulgo putant contra verba hujus loci, sed secundum narrationem Josephi (Ant. VII, 10, 2): ἐμπλακείσης αὐτῷ τῆς κόμης τραχεῖ δένδρῳ μεγάλῳς ἐπιπολὺ κλάδοις ἐπτεταμένῳ, παραδόξῳς ἀνακροεῖται.

11. וְעֲלֵי, tum meum fuisset, cfr. 19, 39, Jud. 19, 20, 1 Reg. 4, 7, Prov. 7, 14. — עֲשָׂרָה כֶּסֶף, sc. עֲשָׂרָה, decem sicli argentei.

12. וְלֹא אֶנְכִּי שֶׁקֶל וּגַ'; Masorethæ legunt וְלֹא אֶנְכִּי, et ita fere omnes interpretes: etiamsi ego ponderare (i. e.

appensos numerare) *possem in manibus meis mille siclos, nollem manum inferre filio regis*. Maurer defendit lectionem textualem: *equidem nollem appensos accipere mille siclos, nollem manum inferre etc.* — שָׁמְרוּ-מִי בַּנֶּגֶר הָאֲבֻשָׁלִים; alii, inter quos Schulz: *observe, quis in juvenem Absalomum*, sc. irruat (רָפַעַע), al., ut Gesen., Maurer, *custodite quisque vestrum Abs. juvenem*, coll. v. 22, 23, Exod. 24, 14, Jud. 7, 3, ubi מִי ut pron. indefin. exstat: *quicumque, quisquis*. Veteres interpretes pro מִי legerunt לִי: *servate mihi juvenem A.*

13. אִוֵּי-עֲשִׂיתִי בְּנַפְשִׁי שָׁמֶר, *si facinus in eum commissem*, Michael. „hätte ich mich an seinem Leben vergriffen“. Lectio textualis præferenda est lectioni marginali בְּנַפְשִׁי, quam multi codices exhibent, et expresserunt Chald., Syr., Vulg. *si fecissem contra animam meam audacter*, Luth. „oder wenn ich etwas Falsches gethan hätte auf meiner Seelen Fahr.“ — וְנִאֲחַתָּה תִּחְיַב מִנְּגֵר, *imo tu ipse e regione stetisses i. e. me accusasses.*

14. שִׁבְטִים, *spicula*, LXX βέλα; שִׁבֵּט pr. *baculus*. — בְּלֵב הָאֲלֵךְ, *in media quercu.*

16. וַיִּתְקַע בְּשֹׁפָר, *tuba signum dedit* i. e. receptui cecinit, cfr. 2, 28. — קָשָׁה, *cohibuit*, sc. a persequendo; multi notione *parcendi* accipiunt, ita LXX ἐφείδετο, Vulg., Luth., Dathe.

17. וַיִּצְבּוּ עָלָיו גְּלִי-אֲבָנִים גְּדוֹלֵי מֵאֵד, *maximum acervum lapidum super eo posuerunt*; ex Josv. 7, 26 et 8, 29 constat, moris fuisse Judæis cumulos lapidum maleficis et hostibus occisis superimponere.

18. עֲמֻקַּת-הַמֶּלֶךְ, *vallis regia*, prope Hierosolyma sita¹⁾,

1) Cfr. Jos. Ant. VII, 10, 3: ἔστηκε δ' Ἀβραύλωμος ἐν τῇ κοιλάδι τῇ βασιλικῇ στήλην λίθου μαρμαρίνου δύο σταδίων ἀπέχουσαν Ἱεροσολύμων.

commemoratur præter h. l. Gen. 14, 17. — אֵי-לֵי בָן; tres filii ejus, qui commemorantur 14, 27, igitur mature mortui erant. — יָד, h. l. *monumentum*, cfr. 1 Sam. 15, 12, Jes. 56, 5.

19. כִּי-שָׁפְטוּ יְהוָה מִיַּד אֲדָמִי, *Jehovam eum judicasse e manu hostium ejus* i. e. J. judicantem v. res moderantem liberasse eum etc.; ita etiam v. 31.

20. כִּי עַל-בְּנוֹתֵימֶלֶךְ מָתָה, *nam de filio regis mortuo*, sc. nuntius ferendus foret. Masorethæ ad עַל suppleverunt בָּן: *propterea quod filius regis mortuus est*, cfr. Gen. 18, 5, 33, 10, 38, 26.

21. כּוּשִׁי plerique ut nom. pr. sumunt, nonn. vero ut nom. gent. *Cuschita* i. e. *Æthiops* (Cler. *Madianita*), LXX et הוּשִׁי (15, 32 seqq.) et כּוּשִׁי per *Xουσί* exprimunt, Vulg. vero illud per *Chusai*, hoc per *Chusi*.

22. וְיָהִי מֵה אֲרָצוֹתָא, *quidquid sit, accidat; ego curram*; cfr. Job 13, 13 וְיָבֵר עָלַי מָה, *eveniat mihi quidquid sit*, et supra v. 12 מִי. — וְלֹבָה אֵי-בְשֵׁרָה מִצָּאָה, *et tibi non erit præmium inveniens* i. e. *nullum præmium accipies*; בְּשֵׁרָה h. l. *læti nuntii præmium*, cfr. 4, 10. LXX οὐκ ἔστι σοι εὐαγγέλιον εἰς ὠφέλειαν πορευομένῳ.

25. אִם-לִבְהוּ בְשׂוּרָה בָּשׂוּר, *si solus est, bonum nuntium affert*; nam si clades accepta fuisset, plures simul in urbem fugissent. — וְגִלְגָּה הָלַךְ וְקָרַב, *ille vero magis magisque appropinquabat*, cfr. 3, 1, 5, 10.

28. סָגַר, *tradidit* sc. tibi (סָגַר clausit), cfr. 1 Sam. 17, 46. 24, 19. 26, 8, ubi sequitur פִּי בָרִיד פִּי, LXX ἀπέχλεισε.

29. לְשֵׁלַח אֶת-עַבְדִּי הַמִּלְכָּה יוֹאָב וְאֶת-עַבְדָּהּ, *quum mitteret Joabus servum regis* (i. e. Cusi, quem Achimaaz jam videbat venientem) *et servum tuum*, sub quo A. semet ipsum intelligit. Male Vulg., Luth., J. D. Michael., neglecto וְ; vertunt: *quum mitteret servus regis Joabus servum tuum*.

31. יְהוָה בְּשֵׁר אֶדְנִי, *lætum nuntium accipit* (v. *accipiat*) *dominus meus*, LXX εὐαγγελισθήτω ὁ κύριός μου, Vulg. *bonum apporto nuntium, domine mi!*

Sectio XXIX.

2 Sam. cap. XIX.

David propter nimium luctum de Absalomo a Joabo reprehenditur, qui ei persuadet, ut se populo ostendat. Tribus Judæ antevertit reliquis tribus in rege revocando. Simei a Davide veniam impetrat. Mephibosethus coram rege se defendit contra calumnias Zibæ. Barsillæus a Davide in aulam invitatus commendat ei filium. Reliquæ tribus altercantur cum tribu Judæ, quod hæc sola regem revocaverit.

1. מִי-יִהְיֶה מוֹתִי אֲנִי, *utinam ego ipse mortuus essem*; optat., cfr. 15, 4; אֲנִי emphat., cfr. 17, 5.

4. בְּהִתְחַבֵּת לְבֹא, *furtim ingrediebatur*.

7. כִּי אֵין לְךָ, *tibi non esse i. e. te nullius facere*. — לֵךְ לֹא אֶבְשָׁלוֹם הָי וְג' (Kri), ut 18, 12: *si modo Absalomus viveret, et nos omnes periissemus, hoc tibi gratum fore*.

9. מִלִּיטֵי דָוִד, *milites Davidis*, יִשְׂרָאֵל ii, qui a partibus Absalomi steterant.

10. נִדְוָן, *litigatus est* (דָּוִן ¹⁾ *judicavit*), i. e. sibi mutuo exprobrabant.

12. דְּבַר, h. l. *consilium*, Michael. Entschluß.

13. עֲצָמֵי הַבְּשָׂרִי, i. q. præcedens אֲחָי, *consanguinei mei* (cfr. 5, 1), siquidem David ad tribum Judæ pertinebat.

14. בְּתַחֲזֵי, *pro* תַּמְרָה, cfr. 6, 1 תַּמְרָה ab אֲסָתָה, 20, 9

1) Cfr. synonym. נִשְׁפָּט.

Ps. 139, 20 וְמָרוּרָהּ. — כַּחַּד גַּעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹהִים וְכַח יוֹסִיף *Deus me puniat*, cfr. 3, 9. — אִם-לֹא שָׂר צָבָא תְּהִיָּה תַחַת יוֹאָב, *nisi dux exercitus futurus sis loco Joabi*; sic antiqui interpretes (LXX, Jos., Vulg.) et plerique recentiores. Sed Michael., quem sequitur Schulz, תַּחַת *sub* vertit: „wenn ich dich nicht zum zweiten General unter Soab mache.“

15. וַיִּנָּחַץ, *et flexit*, sc. David, al. Amasa.

17. וַיַּעֲבֹד, *transiit*, cfr. 1 Sam. 10, 6. 10. 11, 6.

19. וַיַּעֲבְדוּ הַיַּבְבָּדָה, *et transiit ratis* (sic Chald.); apud LXX duplex versio exstat: ἐλειτούργησαν τὴν λειτουργίαν (quasi scriptum esset וַיַּעֲבְדוּ הַיַּבְבָּדָה) et διέβη ἢ διάβασις. Syrus ܠܐܘܒܘܘܫܘܘܬܐܘܘܢ, *et pararunt vada*, Vulg. *transierunt vada*.

20. וְהִשָּׁב, h. l. *imputavit peccatum* (שָׁוִי), cfr. Ps. 32, 2, honeste factum Gen. 15, 6. — שׁוּב אֵל יְיָ, LXX τίθεσθαι εἰς τὴν καρδίαν (Luc. 21, 14), *animo infigere*, cfr. 1 Sam. 21, 13 שׁוּב בְּלֵב, τίθεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ (Luc. 1, 66).

21. רִאשֹׁנֵי יְהוּסָתַי, *prior tota domo Josephi* i. e. Ephraimitis et Manassitis, qui urbi Machanaim propiores erant quam tribus Benjaminitica, ad quam Simeï pertinebat (J. H. Michael., Hezel). Al. *primus totius domus Josephi*; tum domus Josephi pro omnibus Israeliticis tribubus a Judæ tribu distinctis utpote potentissima posita est (J. D. Michael.). LXX πρότερος παντὸς Ἰσραὴλ καὶ οἴκου Ἰωσήφ.

22. תַּחַת, h. l. *propter*, cfr. Jer. 5, 19, Zeph. 2, 10.

23. מִדָּוָד לִי וְלָכֵן, cfr. 16, 10. — כִּי-תִהְיֶה-לִּי הַיּוֹם לְשֹׁשׁן, *quod mihi hodie adversamini*, LXX ὅτι γίνεσθε μοι σήμερον εἰς ἐπίβουλον. — הַיּוֹם יוֹמַת אִישׁ וּגְיָ, *num hodie quisquam moriatur?* cfr. verba Sauli 1 Sam. 11, 13. — הַלֹּא יִרְעָתִי כִּי הַיּוֹם גְּיָ, *num ignoro, me hodie regem Israelitarum fieri?* i. e. tali læto die non vindicta, sed clementia exercenda

est. LXX, non observantes ה interrog., sensum omnino diversum effecerunt: οὐκ οἶδα εἰ σήμερον βασιλεύω ἐγὼ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

25. בן-יהונתן בן-שאול, *filius i. e. nepos Sauli* (בן-יהונתן בן-שאול 9, 6. 21, 7), cfr. 9, 7 אביו של שאול. LXX *vidēs vīoŭ Σαούλ*. — ירד, *descendit*, sc. versus Jordanem. — לא-עשה רגליו, *non curaverat pedes suos i. e. neque pedes abluerat neque ungues resecurat in luctu ob exilium regis*, LXX οὐκ ἐθεράπευσε τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὐδὲ ὠνυγίσαστο, Vulg. *illotis pedibus*. — שפם, *barba*, LXX μύσταξ. — בְּשִׁלּוֹם, *felix, incolumis*.

26. כִּי-בָא יְרוּשָׁלַם; Mephibosethus tam diu cunctatus esse videtur, ut regem tandem Hierosolymis conveniret (J. D. Michael., Schulz, Maurer). Dathe pro יְרוּשָׁלַם legit מִירוּשָׁלַם, quia Mephibosethus antea perpetuo Hierosolymis vixerat (9, 13. 16, 3), et in hoc cap. sermo est de eo, quod ad Jordanem factum sit, neque de introitu Davidis Hierosolymis, de quo in sequenti cap. exponitur; sed lectio nostra autoritate codicum et versionum veterum defenditur.

28. כַּמְלֵאָה דְאֲגַלְדֵיִים, *ut angelus Dei i. e. tali sapientia praeditus, ut verum a falso facile secernat, nec quidquid iniqui faciat*, cfr. 14, 17. 20.

29. אַנְשֵׁי-מָוֶת, *viri morte digni*, cfr. 12, 5 בְּנֵי-מָוֶת. — צָדָקָה, *jus*. — וְלִצְעַק עִיד אֶל־הַמֶּלֶךְ, *ut amplius clamarem ad regem*, sc. de restitutione bonorum.

32. וַיִּבְרַחְלֵי יְרֵד מִתְּגִלַם, cfr. 17, 27. — Pro בְּיַרְדֵן legendum est, ut Masorethæ praecipiant, וַיִּבְרַחְלֵי: *et transiit cum rege Jordanem* (Cler. *transiit cum rege ad Jordanem*), *ut eum trans Jordanem dimitteret*, Michael. „und ging mit dem Könige über den J., ihn so weit zu begleiten, und dann von ihm Abschied zu nehmen.“ LXX διέβη μετὰ τοῦ βασιλέως τὸν Ἰορδάνην ἐκπέμψαι αὐτὸν τὸν Ἰορδάνην, Vulg.

traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

33. בְּשִׁיבְתִי, *quum commoraretur*; J. D. Michael. et Dathe legunt בְּשִׁבְתִּי (inf. Kal. a יָשַׁב), quam lectionem multi codices exhibent; Gesen. et Maur. שִׁיבָה pro שִׁיבָה, *habitationis, mansio.* — גִּדְוָל, h. l. *dives*, cfr. 1 Sam. 25, 2.

36. הֲאֵדָע בְּיֹדְשׁוֹב לִרְעָה, *num bonum a malo i. e. jucundum ab injucundo secernere potero*; indicat, se voluptatibus omnibus ineptum esse propter sensus senectute hebetiores factos.

38. כְּמָתָם erat filius Barsillæi, cfr. 1 Reg. 2, 7, Jos. Ant. VII, 11, 4, ubi dicitur *Ἀχιλλεύος*.

41. הֲעֵבִירָה נְהַבֵּי בִירָה Masorethæ sine necessitate mutarunt in הֲעֵבִירָה.

42. גָּנְבוּךָ וְנִבְעֵרוּךָ, *te furati sunt et traduxerunt* i. e. furtim (nobis insciis et inconsultis) te traduxerunt.

43. אֶכֶל מִן־חֶמְלֶךָ significat *munificentia regia ali.* — אִם־נִשְׂאָתָה נְשָׂא לָנוּ, *num donum nobis obtulit?* (LXX ἢ δόμα ἔδωκεν;) ut Saulus tribulibus suis, Benjaminitis, v. 1 Sam. 22, 7. Ostendunt Judæi, nullam causam esse, cur Israelitæ iis honorem regis reducti invidiant. נִשְׂאָתָה, *donum*, pr. part. Niph. foem. a נִשְׂאָה¹⁾, unde נִשְׂאָה præter. Piel.

44. עָשְׂרֵי־גִדְוָתָה, *decem partes*, secundum numerum trium. — וְלֹא־הָיָה דְבַרִּי רִאשׁוֹן וְגו', *neque fuit verbum meum primum etc.*; similia exempla æmulationis et de principatu concertationis inter tribus Israeliticis occurrunt Jud. 8, 1 et 12, 1.

1) Cfr. formam מִלְּאָה Cant. 5, 12.

Sectio XXX.

2 Sam. cap. XX.

Seba autor est secessionis undecim tribuum a Davide, qui Amasæ mandata dat de exercitu cogendo et Seba persequendo. Is dum diutius moratur, Abiscæus a rege mittitur. Joabus Amasæ occurrit cumque dolose occidit; persequitur Sebam, qui Abelæ conclusus interficitur. Ministri Davidis.

1. שָׁם נִקְרָא, forte *ibi fuit*, cfr. 1, 6, 18, 9. Male LXX a קָרָא, *vocavit*: ἐκεῖ ἐπιταλούμενος, Vulg. vero bene: *accidit ut ibi esset*. — אִישׁ בְּלֶעֱלֵל, cfr. 16, 7. — אֵין-לָמֹהּ וְגַ' הַלֵּךְ בְּרֹדֵד וְלֹא נִתְלַחַּהּ וְגַ' LXX οὐκ ἔστιν ἡμῶν μερὶς ἐν David, οὐδὲ ἀληθονομία γ. τ. λ., cfr. Gen. 31, 14, Act. 8, 21 οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ ἀλήθεια. — אִישׁ לְאֹהֲלָיו, *quisque ad tentoria sua*, sc. revertatur; Vulg. *revertere in tabernacula tua Israel*.

2. וַיַּעֲלֵל, *et ascendit i. c. discessit*, Vulg. *separatus est*.

3. עֶשְׂרֵי-נָשִׁים, *decem uxores*, de quibus sermo fuit 15, 16. 16, 22. — וַיִּתְּנֵן pro וַיִּתְּנֵן, et ita quoque duo sequ. suffixa mascul. pro foemin., cfr. Exod. 2, 17, Jud. 19, 24, 21, 22, Ruth 1, 8. 9. 11. 13. 19, Ezech. 13, 20, Thr. 2, 20. — אֶלְמָנָה וַיְהִי, *in viduitate per totam vitam*; אֶלְמָנָה viduitas, Gen. 38, 14 (אֶלְמָנָה vidua); וַיְהִי i. q. חַיִּים, vita.

4. Pro וַאֲתָהּ Michael. legit וַאֲתָהּ, *et cum illo* (sc. viro Judæ) *hic te siste*¹⁾.

5. וַיִּוָּחַר (Cthib), *et moratus est*, fut. Kal. a וַיִּחַר i. q. אֶחָר. Kri est וַיִּוָּחַר (sec. Gesen. fut. Hiiph. per Chaldaismum ab אֶחָר).

6. עָרִים בְּצָרוֹת, *urbes munitæ*, cfr. Num. 13, 28,

1) Oriental. Biblioth. vol. XIII p. 236.

Deut. 1, 28. 3, 5, Josv. 14, 12, Jes. 25, 2. — וְהִצִּיל עֵינָנוּ, pr. et eripiat oculum nostrum, pro וְהִצִּיל נַפְשָׁנוּ מִפְּנֵי מֵצֵד, et conspectui nostro sese eripiat; LXX καὶ σιαόσει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, quasi לְהִצִּיל esset a לְצַל, Vulg. bene et effugiat nos. Maurer: et nos decipiat, coll. locut. פִּי אֶת־לֵב פִּי, furari mentem alicujus, 15, 6, Gen. 31, 20.

8. וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, vestimento suo (מִדְּ, cum suff. et מִדְּהוּ Ps. 109, 18 et מִדְּהוּ). — מִצְּמָדָהּ, alligati; וְצָבַדָּהּ, ligavit, alligavit. — וְהָיָה וְהָיָה וְהָיָה, et egressus est (sc. gladius e vagina) et cecidit, LXX καὶ αὐτὴ ἐξῆλθε καὶ ἔπεσε adest anomalia generis, quum הָיָה sit foemin., quare Michael. (sequi Schulz et Dathe) legit וְהָיָה s. וְהָיָה, fut. Hiph. et ille (Joabus) exire fecit, ut caderet¹⁾. Vulg. habet: qui fabricatus levi motu egredi poterat et percutere, et Luth. „daß gîng gerne aus und ein.“ Rabb. quum ille (Joabus) Amasæ obviam prodiret, excidit gladius e vagina. Seb. Schmidt: quotiescunque Joabus exiit adversus hostem, excidit (i. e. eductus est ab eo) gladius, ita ut cum gladio denudato exercitui præiret. Maurer: et exiit sc. vagina (וְהָיָה masc.), et cecidit s. excidit sc. gladius (וְהָיָה foem.)

9. וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, pro וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, num vales? cfr. 17, 3. — וְהָיָה pro וְהָיָה ab וְהָיָה,prehendit, cfr. 6. 1 וְהָיָה, 19, 14 וְהָיָה. Barbam osculari erat salutatio amica.

10. וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, non observavit gladium (Vulg., LXX οὐκ ἐφύλαξεν τὴν μάχαιραν, Luth. „hatte nicht Acht auf daß Schwert“, Dathe) aut non sibi cavet a gladio (Cler., Michael. „hütete sich vor dem Messer nicht“, Gesen.). — וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, et perfodit eum in abdomine, cfr. 2, 23. 3, 27. 4, 6. — וְהָיָה מִדְּמֵי הַיָּמִים, neque iteravit sc. ictum.

1) Sic quoque Josephus (Ant. VII, 11, 7): τὴν μάχαιραν αὐτομάτως ἐκ τῆς θήκης ἐποίησεν ἐκπεσεῖν.

12. קל-הקבא, *cf.* 2, 23. — Ante *קל-הקבא* subintel-
ligendum est *קל*.

13. הִזְקָה, *removit*, præt. Hiph. a יָגַה i. q. הִזְקָה.

14. אֶבֶל et בֵּית מִעֲכָה sine dubio eadem urbs fuit, *cf.*
v. 15, 1 Reg. 15, 20, 2 Reg. 15, 29 אֶבֶל בֵּית-מִעֲכָה, Jos.
Ant. VII, 11, 7 Ἀβελμαχία, in septentrionali Palæstinae
parte sita. — הַבְּרִיּוֹם quid sit, incertum est, et lectio
suspecta; LXX habent ἐν Χαρόλῃ (quasi legissent הַכְּרִיּוֹם),
Syrus, quem sequitur Arabs, كَرِيْم (קריום), Vulg. *viri electi*
(בְּחֹרִיּוֹם). Hezel legit הַבְּרִיּוֹם, *conjuncti*, coll. Jud. 20, 11.
Multi putant, significari incolas urbis Beeroth in tribu
Benjamini sitæ (4, 2, Josv. 18, 25), sed tum scriptum esset
בְּאֶרְתוֹם. — וּדְקָלוֹ, error librarii pro וּדְקָלוֹהוּ (Kri), et *con-*
gregarunt se.

15. שִׁפְךָ קִלְעָה, *aggerem exstruxit* (pr. effudit), *cf.* 2 Reg.
19, 32, Jer. 6, 6, Ezech. 4, 2; construitur h. l. cum יָסַל
II. cc. cum עָל. — וַתִּצְמַד בְּהַל, et *stetit sc. agger in muni-*
tione (LXX καὶ ἔστη ἐν τῷ προτειχίσματι) i. e. aggerem
promoverunt usque ad murum. הֵל s. הֵיל, *munitio*, spec.
munitio, quæ est ante muros, *fossa cum antemurali*.

18. הַבֵּר יִדְבָרֶיךָ בְּרֵאשׁוֹנָה וְגו', *primo dicendum fuisset:*
queratur Abelæ; et sic rem perfecissent, i. e. primo
debuisset inquiri in Abelam, et deinde quid faciendum sit
decerni; reprehendit mulier Joabum, quod urbem aggressus
sit, antequam cives interrogarit, num Sebam defendere
velint (Dathe, Maurer). Al. verba ut dictionem proverbialem
explicant, qua prudentia Abelæorum olim celebrata fuisset
(Vulg. *sermo dicebatur in veteri proverbio: qui interro-*
gant, interrogent in Abela, et sic perficiebant, Luth.,
Cler., J. D. Michael.). — הִתְמַם, *perfecissent* (Hiph. a תָּמַם)
sc. *consilium s. rem* (הַדְּבָר).

19. $\text{אני אחת משבע ערים של ישראל}$, *ego sum una ex urbibus Isr. pacificis et fidelibus*; mulier nomine urbis loquitur. LXX hæc verba conjungunt cum ultimis verbis c. 18, ita vertentes: $\eta\rho\omega\tau\eta\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma \eta\rho\omega\tau\eta\theta\eta \epsilon\nu \tau\eta \text{'Αβελ καὶ ἐν Δὰν εἰ ἐξέλιπον ἃ ἔθεντο οἱ πιστοὶ τοῦ Ἰσραὴλ}$ (quasi post $\text{אני אחת משבע ערים של ישראל}$ scriptum esset $\text{אני אחת משבע ערים של ישראל}$), et tum sequitur, ut videtur, ex alia versione: $\epsilon\rho\omega\tau\omega\tau\epsilon\varsigma \epsilon\pi\epsilon\rho\omega\tau\eta\sigma\upsilon\sigma\iota\nu \epsilon\nu \text{'Αβελ, καὶ οὕτως εἰ ἐξέλιπον. ἐγὼ εἰμι εἰρημνικὰ τῶν στηρυγματῶν Ἰσραὴλ}$. Vulg. verba nostra vertit: *nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israel?* — היה , h. l. *delere urbem*. — מט , *mater* i. e. urbs primaria, LXX et Jos. $\mu\eta\tau\rho\acute{\omicron}\pi\omicron\lambda\iota\varsigma$. — הבית , *destruis*, LXX cod. Rom. $\kappa\alpha\tau\alpha\pi\omicron\nu\tau\acute{\iota}\zeta\epsilon\iota\varsigma$, ed. Complut. $\kappa\alpha\tau\alpha\pi\iota\nu\epsilon\iota\varsigma$, quæ est propria verbi Hebraici significatio. — הנהלתי , cfr. 14, 16. 21, 3.

21. השליך , *projicietur*; participium h. l. vim futuri habet; LXX $\acute{\rho}\iota\mu\acute{\eta}\sigma\epsilon\tau\alpha\iota$. — בצד החומה , *super murum*.

23—26 nomina *ministerorum Davidis* continent, cfr. 8, 16—18, 1 Chr. 18, 15—17. — ל i. q. על , cfr. 2, 9. — העבד את ה' ; articulus priori nomini præmittitur, quia posterius nom. proprium est, cfr. Gen. 31, 13 אני ביהודה ; Jes. 36, 8. 16 השליך אשור . — $\text{על-הקרי ועל-הפלהתי}$ (Kri על-המרתתי); הקרי præte^r h. l. occurrit 2 Reg. 11, 4. 19 conj. cum הקרי de satellitibus Athaljæ; pr. significat *confossores* a כר , confodere.

24. הקרי , LXX, Syr., Arabs et unus codex Kennic. habent הקרי , Josephus vero (Ant. VII, 11, 8) 'Αδωραμος ; in ll. pp. nulla muneris ejus mentio fit. 1 Reg. 4, 6 dicitur præfectus tributi sub Salomone הקרי , 12, 18 qui eodem munere sub Rehabeamo fungebatur, הקרי .

25. Pro שׂי (Kri שׂי , Vulg. *Siva*) legitur 2 Sam. 8, 17

טַרְיָח (sic quoque h. l. Syrus et Arabs), 1 Chr. 18, 16
טוֹשָׁט (unde LXX et Jos. h. l. Σουσα).

Sectio XXXI.

2 Sam. XXI, 1—14.

*Fames a Deo terræ immissa sedatur post supplicium
posterorum Sauli, Gibeonitis traditorum, in quos
Saulus deliquerat.*

1. אֶל־טַשָׁט, *propter Saulum*; eodem significatu אֶל
occurrit 1, 24, 1 Sam. 4, 21, 1 Reg. 14, 5. 21, 22,
Ezech. 44, 7. — עַל אֲשֶׁר־הָמִית אֶת־הַגִּבְעוֹנִים, *quia Gibeonitas
interfecit*; de hoc facto in historia Sauli nihil legitur.

2. מִיְתָר הָאֲמֹרִי, *ex reliquiis Amoritarum*; Amoritæ h. l.
pro *Canaanitis* in univ. ponuntur, ut sæpius (Gen. 15, 16,
Dent. 1, 20, Am. 2, 9, 10), nam Gibeonitæ ad gentem
Chivvitarum pertinebant, cfr. Josv. 9, 7. 11, 19. —
כִּשְׁבָּעוּ לָהֶם, *iis jurejurando caverant*, cfr. Josv. 9, 15 seqq.

3. וַיֹּאמֶר הַנָּדָב אֶל־הַגִּבְעוֹנִים; verba v. 2 וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם repetuntur
propter interjectam sententiam.

4. אֵיךְ־לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב עִם־טַשָׁט, *non est nobis argentum et
aurum cum Saulo* i. e. non potest malum a Saulo nobis
illatum pecunia expiari,

5. וַיֹּאמֶר הַמְדָה־לָנוּ, *et qui excidium nobis intendit*; LXX
ὅς παρελογίσαστο ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς. הַמָּה 1) assimilavit
(הַמָּה similis fuit), 2) cogitavit, 3) *meditatus est*, cfr.
Num. 33, 56, Jud. 20, 5, Jes. 14, 24. — בְּשִׁמְדֵנוּ מִהָרְצִיב
לְטַשָׁט, *ita vexati sumus, ut in tota terra Israeli-*
tarum consistere non possemus; hæc verba male referuntur
ad Saulum a LXX: ἀφανίσωμεν αὐτόν, τοῦ μὴ ἐστάναι
αὐτόν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραήλ, et Vulg. *virum* — *ita delere*

debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel.

6. וְהִקְשַׁנְנוּם לַיהוָה, *et suspendemus eos Jehovæ* i. e. ad placandum Jehovam s. in honorem Jehovæ, ut documentum justitiæ ejus. — גִּבְעַת שָׁאֵל, ita dicebatur *Gibea*, urbs Benjaminitarum, ut patria Sauli, 23, 29 גִּבְעַת בְּנֵי בְנֵימִן. — בְּחֵיר יהוָה, *electi Jehovæ*, ironice additum videtur: is, quem J. regem elegerat, jusjurandum per nomen Jehovæ conceptum violavit. Dathe hæc verba suspecta habet.

7. שְׁבַעַת יהוָה, *jusjurandum per nomen Jehovæ*, cfr. 1 Sam. 20, 13—17. 42.

8. רֵצָצָה, concubina Sauli, antea commemorata 3, 7. — מִיכָל וְגַ' וְאֵת־תְּמִשָּׁתָּהּ בְּנֵי מִיכָל וְגַ' et adest h. l. permutatio nominum מִיכָל et מֵרַב, nam *Michal* erat uxor Davidis nec prolem habebat (6, 23); *Merab* vero, soror major natu, matrimonio juncta erat Adrieli (1 Sam. 18, 19). Perantiquum esse mendum (fortasse ab ipso scriptore profectum), ex eo patet, quod jam apud LXX et in Vulg.prehenditur. Syrus habet מֵכֹל מְחֹלָתָיִם, *Mecholathæus*, nom. gent. ab מְחֹלָתָיִם, qui vicus fuit tribus Issacharis, Jud. 7, 22, 1 Reg. 4, 12. 19, 16.

9. הִקְמִיתוּ, *occisi sunt*, præet. Hoph. a מוּת.

10. וְנִתְמַחָה לָּהּ אֶל־הַצֹּרֶר, *quem sibi extendit super petra*, sc. instar tentorii. — עַד נִשְׁפָּטוּם מִן־הַשָּׁמַיִם, *donec aqua in eos effunderetur de coelo*; nimirum pluvia demissa Israelitæ intellexerunt, Jehovam esse placatum, ideoque passi sunt suspensos sepeliri.

12. מִקְרָהַב בֵּית־שֵׁן, *e platea Bethsanis*, cfr. 1 Sam. 31, 12 מִחֹמַת בֵּית שֵׁן, *de muro B.*

13. וַיִּצְקֶנּוּ, *et colligerunt*, sc. illi, quibus mandatatum erat.

14. צִלְעַ, oppidum Benjaminitarum (Josv. 18, 28).

Sectio XXXII.

2 Sam. XXI, 15 — fin. cap.

1 Chr. XX, 4 — fin. c.

Varia Davidis et heroum ejus cum Philistæis certamina.

2 Sam.

15. וַתְּהִי-עִיר מִלְחָמָה וְג' priora Davidis bella cum Philistæis commemorata sunt 5, 17—25. — וַיִּנְחַשׁ, *et defatigatus est* (sc. pugnando), fut. Kal ab עָתָה, Syr. حَسِبَ, deficere viribus, præter h. l. Jud. 4, 21, 1 Sam. 14, 28.

16. וְלִירֵי הַרְפָּה, *posteri Raphæ*, iidem qui alibi dicuntur (רַפְּאִים¹), *gigantes* (Gen. 14, 5. 15, 20. Deut. 3, 11 etc.) — קֶרֶן, *hasta*, LXX δόρυ, Vulg. *ferrum hastæ*. — Post מֵאוֹתָם subintelligendum est שָׁקַל. — הַרְפָּה sc. הָרֶבֶב, *novus gladius*. — וַיִּצְוֶה, h. l. *constituit*, LXX διενόητο, Vulg. *nisus est*.

17. מִלְחָמָה h. l. intelligendum videtur de *certamine singulari*. — כֶּרֶן יִשְׂרָאֵל, *lucerna Israelis*, est ipse rex, ex ejus vita salus reipublicæ pendebat, ut ex flamma lucernæ conservatio ignis.

18. Pro גֹּב בָּגַב legitur in l. p. 1 Chr. 20, 4 בְּבָגָר (v. 19 גֹּב) nullo alio loco commemoratur; גֹּבֵר erat oppidum in tribu Ephraimi situm (5, 25). — סִבְכֵי nominatur inter heroes Davidis 1 Chr. 11, 29. — סָתָה dicitur in l. p. סָפֵי.

19. וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן-נִחֲשֵׁי אֲרָגִים בֵּית הַלְחָמִי אֶת גִּלְיָת, LXX καὶ ἐπάταξεν Ἐλεσανὸν υἱὸς Ἀριωργίμου ὁ Βεθλεεμιτῆς τὸν Γολιάθ, Vulg. *percussit Adeodatus filius Saltus polymitaris Bethlehemites Goliath*; sine dubio textus h. l. corruptus est et restituendus ex l. p. 1 Chr. 20, 5 וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן-נִחֲשֵׁי אֶת-לְחָמִי אֶת-גִּלְיָת, *et occidit Elchanan*

¹) In l. p. Chronic. pro הַרְפָּה exstat forma הַרְפָּא.

filius Jairi Lachmeum fratrem Goliathi. — כַּמְנִיר אֶרְגִּים, efr. 1 Chr. 11, 23.

20. אִישׁ מְדַיִךְ (Cthib), *vir procerus* (pr. proceritatis¹), Vulg. *vir excelsus*, in l. p. 1 Chr. 20, 6 אִישׁ מְדַה, efr. 1 Chr. 11, 23, Jes. 45, 14. Non recipienda est lectio Masoretharum אִישׁ מְדַוִּיךְ, *vir contentionis* (LXX ἀνὴρ Μαδών).

22. אִתֵּי-אֲרַבְעָה אֵלֶּהָ נְקָדָה; pro נְקָדָה Maurer legendum putat נְקָדָה: *hos quatuor pepererant* sc. mulieres. In l. p. 1 Chr. 20, 8 legitur אֵל נְקָדָה, *hi nati sunt*; אֵל i. q. אֵלֶּהָ, præter h. l. tantummodo in Pentateucho legitur; נְקָדָה pro נְקָדָה, ut 3, 5.

Sectio XXXIII.

2 Sam. XXII—XXIII, 7.

Carmina a Davide Jehovæ dicata.

Carmen primum, quod continetur cap. 22, legitur in collectione *Psalmorum* ordine 18^{vam}, in locis haud paucis mutatum. Quod explicationem et diversas lectiones attinet v. commentarios in Psalmos²).

Cap. XXIII, 1—7 carmen continet, in quo David spem suam testatur de implenda promissione sibi data futuræ perpetuitatis regni sui³). מְרַבֵּר יְהוָה תְּאֵהָרֵגִים multi de *ultimo*

1) Exempla terminationis Aramaicæ יך in plurali sæpius occurrunt, ita 1 Reg. 11, 33 צְרִיךְ, 2 Reg. 11, 13 מְצִיךְ, Ezech. 26, 18 אַחַךְ, Mich. 3, 12 צִיךְ, Prov. 31, 3 מְלִיךְ.

2) Recentiss. Rosenmüller (1831), Ewald (1835), de Wette (1836), Hitzig (1836), A. W. Kraemer (1837), Maurer (1838).

3) Hoc carmen, cujus interpretatio propter verba obscura et stylum concisum multis difficultatibus obnoxia est, plurimas dissertationes in lucem vocavit, inter quas A. F. Pfeiffer

Davidis carmine, quod sub finem vitæ composuerit, interpretati sunt (LXX *οἱ λόγοι οἱ ἔσχατοι*, Vulg. *verba novissima*, Luth. „die letzten Worte“, Cler., Schulz); sed אַחֲרָיו non tantum est *ultimus*, verum etiam *posterior* (opp. אֶרְאִישׁוֹ cfr. Gen. 33, 2, Exod. 4, 8, Deut. 24, 3 et אַחֲרָיו מֵעַתָּה mare posterius), et ita h. l. sumendum videtur ob 1 Reg. cap. 1, ubi David in extrema senectute perquam debilis describitur (Michael. „ein spätereß Lied“, Pfeiffer, Dathe, Maurer). — נָאָם הוּדָה, *effatum Davidis*; נָאָם est vocabulum oraculis proprium; vulgo dicitur de Deo (נָאָם יְהוָה Gen. 22, 16, sæpissime in vaticiniis Jesaiæ, Jerem., Ezech., Amos.), rarius de hominibus (præter h. l. Num. 24, 3. 4. 15. 16 נָאָם בְּלָצָר, Prov. 30, 1 נָאָם הַמֶּדְבָּר, effatum viri, Ps. 36, 2 נָאָם-קִשְׁטָע, oraculum impietatis v. carmen de improbitate, Jer. 23, 31 נָאָם דֵּבְרֵי שֶׁקֶר de falsis prophetis). — אֶלְתָּוִי, *supra* i. e. in loco sublimi *constitutus* v. *in altum elatus*; אֶלְתָּוִי poetice tanquam adverbium, ut אֶלְתָּוִי, *infra*, Gen. 49, 25. — נָאָם וְמִרוֹת יִשְׂרָאֵל, *suavis canticorum Israelis* i. e. *suavis Israelitarum poeta*, Vulg. *egregius psaltes Israel*. In vers. LXX h. v. varietates adsunt, quæ alias ac receptas lectiones aperte produunt: πιστὸς (legerunt נָאָם pro נָאָם) Δαυὶδ υἱὸς Ἰεσσαὶ, καὶ πιστὸς ἀνὴρ ὃν ἀνέστησε κύριος ἐπὶ χριστὸν θεοῦ Ἰακώβ (conjungunt אֶל ut præp. cum מְשִׁיחַ, καὶ εὐπροσπεῖς ψαλμοὶ Ἰσραὴλ (נָאָם pro נָאָם)).

3. אֶלְתָּוִי אֶלְתָּוִי אֶלְתָּוִי, *mihi promisit* (pr. locutus est)

Versuch einer Erklärung der sogenannten letzten Worte Davids, Francof. et Lipz. 1774, J. G. Trendelenburg commentatio in novissima verba Davidis, Goett. 1779, J. H. Meisner dissertatio philol. exeget. in carmen Davidicum 2 Sam. 23, 1-7, Lips. 1784.

rupes Israelis i. e. praesidium I. (Vulg. *fortis I.*), cfr. 22, 3 (Ps. 18, 3). LXX φύλαξ (רָצַף). — מִיִּשְׁרָאֵל בְּרָצַף צָרָה וְגו' male LXX prius מִיִּשְׁרָאֵל vertunt παραβολήν, quasi scriptum esset בְּרָצַף, nec melius habent sequentia: εἶπον ἐν ἀνθρώπων πῶς κραταιώσητε φόβον χριστοῦ. Vulg. recte: *dominator hominum justus, dominator in timore Dei*; subiatelligendum est *erit v. prodibit*. בְּרָצַף אֵלֶיָּהֶם וְרָצַף אֵלֶיָּהֶם pro בְּרָצַף אֵלֶיָּהֶם.

4. וְכִאֲדָר בִּקְרַר וְזָרְחָה שֶׁמֶשׁ וְגו' *et* (sc. *prodibit ille quidem*) *ut lux matutina sole oriente* (pr. *sol oritur*), *lux matutina non nubila*, (ut) *a splendore post pluviam herba e terra* sc. *progerminat*. Comparandi particula ך̄ repetenda est ante וְזָרְחָה שֶׁמֶשׁ, וְזָרְחָה שֶׁמֶשׁ, et בִּקְרַר לֹא עָבַדוּ et בִּקְרַר לֹא עָבַדוּ, pr. *lux matutina, non sunt ei nubes*, i. e. *lux m. sine nubibus* (לֹא pro לֹא־בָּ), cfr. 1 Chr. 2, 30 וְגַם סִגְרִי לֹא בָּנִים. LXX in h. v. multum a textu Hebr. recedentes, versionem exhibent omni sensu destitutum¹⁾; Vulg. vertit fere ut nos: *sicut lux auroræ, oriente sole, mane absque nubibus rutilat, et sicut pluvii germinat herba de terra*, Luth. „und wie das Licht des Morgens: wenn die Sonne aufgehet des Morgens ohne Wolken, da vom Glanz nach dem Regen das Gras aus der Erden wächst.“ Languidus sensus efficitur constructione Michael. „wenn der Morgen anbricht, wird die Sonne aufgehen, ein Morgen ohne Wolken“ etc. Dathe v. 4 conjunxit cum v. 5, ita ut illud protasin, hoc apodosin efficiat: *ut lux matutina — sic domus mea futura est*, cui structuræ repugnat particula ך̄, qua v. 5 incipit.

5. כִּי־לֹא־בָּן בְּיָהִי עִבְדָּאֵל וְגו' *nonne enim sic futura est domus mea cum Deo* i. e. *juvante Deo? nam foedus sempiternum fecit mecum, definitum in omnibus, servan-*

1) Καὶ ἐν φωτὶ θεοῦ πρωῒας, ἀνατελλοῦ ἥλιος τοπρωτὸ οὐ κύριος παρῆλθεν ἐκ φέγγους, καὶ ὡς ἐξ ὑετοῦ γλῶσς ἀπὸ γῆς. —

dum; omnem enim salutem meam et omne desiderium meum nonne promovebit? אִלֵּן interrogative sumendum est (Cler., Dathe, Maurer); Michael. אִלֵּן suspectum habet. Idem verba כִּי-כִלְיִשְׁעִי וְכִלְיִהָפֶץ per se explicat: „denn er allein ist mein Heil, und alles was ich wünschen kann“¹⁾, verba vero כִּי-לֵא נִצְמִיתוּ conjungit cum seqq. (v. 6), pro כִּי-לֵא נִצְמִיתוּ legens בְּלֵעֵל נִצְמִיתוּ: „die Boshafsten werden nicht aufwachsen“²⁾, cui interpretationi forma Hiph. obstat, quæ notat *provenire facere*.

6. וּבְלֵעֵל כְּקוֹץ מְנַד בְּלֵחֶם וּג' *impii vero omnes erunt ut spinæ amovendæ; nemo enim manu prehendet* sc. eas. בְּלֵעֵל, cfr. 16, 7. 20, 1. מְנַד, part. Hoph. a נָדָה, moveri. בְּלֵחֶם pro בְּלֵחֶם יִקְדָּו imperson. positum est.

7. וְיֵאֵשׁ רֵגַע בָּהֶם וּג' *qui voluerit tangere eas, implebitur* i. e. *instruetur ferro et hasta; et igne comburentur in sede sua* i. e. *in eo loco, ubi crescunt*. Alii שָׁבַת deducunt a שָׁבַת, cessavit, ut בַּשָּׁבָת sit *in fine, tandem*. Michael. legit בַּשָּׁבָת: „daß sie aufhören“; attamen verbum suspectum habet.

Sectio XXXIV.

2 Sam. cap. XXIV. 1 Chr. cap. XXI.

David jubet Joabum populum numerare, quod mandatum hic invitus exsequitur. Punitur rex a Jehova peste trium dierum immissa; sacrificio a Davide oblato placatur Jehova.

2 Sam.

1. וַיִּסַּף אֱהִי-יְהוָה לְהִרְחֹחַ בְּיִשְׂרָאֵל *rursus ira Jehovæ exarsit in Israelitas; intelligenda sunt hæc ex more loquendi*

1) Sic quoque Clericus suppl. וְ: *tota enim salus mea, et quidquid cupio, eo continetur*.

2) Ita jam LXX: ὅτι οὐ μὴ βλαστήσῃ ὁ παρόνομος.

Hebræorum antiquorum, quo omnia eventa, omnes hominum actiones, tam bonas quam malas, immediatæ Dei providentiæ tribuebant, ipsumque Deum omnium rerum autorem vocabant. Hunc usum loquendi autor librorum Chronic. permutavit cum eo, qui suis temporibus obtinebat: וַיִּשְׁתָּבֵט סָטָן עַל-יִשְׂרָאֵל, *et stetit Satan contra Israellem*; nimirum post reditum ex captivitate Babylonica Judæi angelorum interventu mundum gubernari et malos genios vires suas in hominum perniciem exserere statuebant¹⁾. — וַיִּקְצֵץ, fut. Hiph. a כָּטַח, *stimulavit, incilavit*, LXX ἐπέσεισε. — מִנְיָה אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת-יְהוּדָה, *numera Israelitas et Judæos*; Michael. et Dathe monent, Davidem neque superbia impulsu populum numerari jussisse (quod plerique putant), neque in eo peccasse, quod dimidium siclum ex lege Exod. 30, 12 colligere neglexerit (Joseph.), sed consilium ejus fuisse omnes Israelitas ad perpetua belli servitia cogere, quum amplissimum regnum condere cupiens majora, quam hactenus gesserat, bella moliretur.

2. שָׁוַט, *percurrere, peragrare*, cfr. Job 1, 7. 2, 2. — פָּקַד, h. l. *lustravit, censuit* populum (Num. 1, 44 seqq., 3, 39 sq., 1 Reg. 20, 15), unde מִפְקָד (v. 9) et פְּקָדָה (1 Chr. 23, 11), recensio.

5. גִּבְרָתֵי, oppidum ad *rivum Gad* (הַגִּבְרָתִים הַגָּדִים), brachium Jabboki, e regione Rabbath-Ammon in tribu Gadi situm (Josv. 13, 25) et a Gaditis conditum (Num. 32, 34), ab

1) Cfr. omnino quæ Dathe ad hos locos observavit. Clericus hæc non intelligens vertit: *ira Dei postea etiam in Israellem accensa est* (sc. ob factum Davidis, quod sequitur), *fuit enim qui concitavit Davidem in Israelitas*, et verba l. p. Chr. *exortus deinde est inimicus contra Israellem*, שָׁטָן explicans de pravo quodam consiliario, adversario populi (coll. 2 Sam. 19, 23, Matth. 16, 23).

Aroere meridionali ad Arnonem in tribu Rubenis sita (אֲרֹעֵר עַל-שְׂפְתֵי-אֲרֹנֹן) Dent. 2, 36. 3, 12. 4, 48, Josv. 12, 2. 13, 9. 16) diversum¹⁾. — גַּדִּיתָר, etiam oppidum Gaditarum (Num. 21, 32. 32, 1, Josv. 13, 25, 1, Chr. 26, 31).

6. תְּהַחֲזִיב הַדְּשִׁי nullo alio loco commemoratur; LXX habent *Θαβασών ἢ ἔστω Ἀδασαί*, Vulg. *terra inferior Hodsí*. — הַנְּחָה רֵצֵן, Gesenius putat, mendum inesse his verbis et רֵצֵר legendum esse, ut Vulg. habet *Dan silvestria*.

7. מִבְּצָר, *munitionum, urbs munita*; LXX male ut nom. pr. *Μάραρ*, Vulg. *moenia*.

8. וַיֵּשְׁבוּ בְּכָל-הָאָרֶץ, *peragrarunt totam terram*; ex 1 Chr. 21, 6 constat, Benjaminitas et Levitas non in censum venisse.

9. וַתִּהְיֶינָה יִשְׂרָאֵל וְגו' numerus diverse indicatur; h. l. 800,000 Israelitæ et 500,000 Judæi, in 1. Chr. 1,100,000 Israel, et 470,000 Jud., apud Josephum (Ant. VII, 13, 1) 900,000 Israel. et 400,000 Judæi.

10. וַיִּבֶן לְדָוִד אֹתוֹ, *et percussit cor Davidis eum*; nos dicimus: *Sambittigheden slog ham*; intellexit se deliquisse, cfr. 1 Sam. 24, 6. — וַיַּעֲבִירָנָה אֶת-יַעֲזֵן וְגו', *transire fac i. e. remitte culpam*, cfr. 12, 13.

12. אֲנִי נִטֵּל עֲלֶיךָ, *ego tibi impono*, cfr. Thr. 3, 28. In l. p. legitur נִטְחָה, *expando i. e. propono*.

13. רָעָב, מַלְכָּה, מִלְחָמָה; triplici hac calamitate, *fame, bello, peste*, Hebræi uti solebant ad omnia malorum genera adumbranda, cfr. Jerem. 14, 12. 21, 7. 24, 10. 27, 8. 32, 36. 34, 17. 38, 2. 42, 17. 44, 13, Ezech. 5, 12. 14, 21, Apoc. 6, 4. 6. 8. — שִׁבְעַת-שָׁנִים רָעָב, *septem anni famis*; in

¹⁾ Cfr. Gesen. Lexic. man. p. 795, *Wiener Bibl. Realwörterb. I.* p. 103, *Raumer Palästina* p. 219 (edit. 2. 1838).

l. p. Chr. שְׁלֹשׁ שָׁנִים, *tres anni*, et sic quoque h. l. LXX¹). Et quidem verisimilius est famem *triennem* quam *septennem* proponi juxta bellum *trimestre* et pestem *triduanam*. — מְהֵרָא אֲשֶׁר יָבִיא אֵלַי דְּבַר, *quid relaturus sim ad eum, qui me misit*; דְּבַר conjungendum est cum מָה, *quodnam verbum*, et ad שְׁלֹחַי supplendum est אֵל.

16. הַמַּלְאָכָה; pestis dicitur *angelus Jehovæ*, cfr. 2 Reg. 19, 35. — הַמַּשְׁתַּחֲוִיתִים, cfr. Exod. 12, 23. — הִרְרָה, imp. Hiph. a רָפָה, *remisit, cohibuit*. — אֶרְוֶנָה dicitur in l. Chr. אֶרְוֶנָה; LXX in utroque loco habet Ὀρνά et Syrus ʾرُنْ. 2 Chr. 3, 1 dicitur area ejus fuisse in colle Morija, in quo templum a Salomone exstructum est.

22. מִרְיָה (l. p. 1 Chr. 21, 23 ex sequ. Hebr. מִרְיָה), plur. a מִרְיָה, *tribulum*, instrumentum rusticum, quo frumentum in area conteritur. LXX τροχοί, Vulg. *plaustrum*.

23. הַכֹּל נתן אֶרְוֶנָה הַמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ, *omnia dat Aravna, o rex, regi*; A. de se in tertia persona loquitur (Cler.), cfr. l. p. Chr. הַכֹּל נתתי. LXX et Syrus הַמֶּלֶךְ omittunt; ita quoque J. D. Michael. et Dathe: *quæ omnia Aravna regi obtulit*. Alii perperam Aravnam regem Jebusitarum olim fuisse statuunt, vertentes: *hæc omnia dedit A. rex regi* (Luth., Seb. Schmidt).

24. בְּמַחֲוֵר, *pretio soluto*, מַחֲוֵר pretium. — שְׁקֵלִים חֲמִשָּׁים, *quingenta sicli*, in l. p. Chr. *sexcenti sicli aurei*.

1 Chr.

1. שָׂטָן, pr. adversarius, 2) ut nom. pr. הַשָּׂטָן, *Satanas, diabolus* (præter h. l. Zachar. 3, 1, 2, Job 1, 6. seqq., 2, 1 seqq., LXX ὁ διάβολος), genius malus in recentiorum

2) Joseph. vero, Syr., Arabs, Chald., Vulg. habent septem.

Judæorum theologia, qui homines a se seductos apud Jehovam accusat et calumniatur.

3. לָמָּה יִהְיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל, *cur erit culpa Israeli?* i. e. cur tale statuis, quod haud dubie Israelitis perniciosum erit? אֲשָׁמָה i. q. אֲשָׁם, culpa.

11. קָבַל, *accepit, recepit* (12, 18), verbum sequioris Hebraismi, Syr. صَلَّ.

12. נִסְפָּה, *periens, part.* Niph. a נִסַּף, e medio sustulit, perdidit.

18. אָמַר אֶל־גַּד לֵאמֹר, *jussit Gadum dicere*, cfr. 22, 2, Esth. 1, 17. 4, 13. 9, 14.

22. בְּכֶסֶת מָלֵא, *argento pleno* i. e. justo pretio, LXX *ἐν ἀργυρίῳ ἄξιῳ*, Vulg. *ita ut quantum valet argenti accipias*, cfr. Gen. 23, 9.

26. בָּאֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם; *ignis coelitus demissus indicavit, sacra Deo placere*, cfr. 2 Chr. 7, 1—3.

27. נֶדֶן, Chald. נֶדֶן, *vagina*.

29. Cfr. 16, 39.

30. בָּעָה, Syr. صَدَّ, *timuit, Piel terruit, Niph. perterritus est*.

Sectio XXXV.

1 Chr. cap. XXII.

David locum templo exstruendo destinat, magnamque materiæ copiam pro hoc opere congerit. Salomoni filio suo indicat, eum a Jehova huic rei exsequendæ destinatum esse, et proceres hortatur, ut filium suum in hoc negotio adjuvent.

2. וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכֹנִיִּם, *et jussit D. congregare*, cfr. 21, 18. כָּנַס, *collegit, congregavit*, Aram. كَنَس — הֲצִיב, et

lapicida (h. l., 2 Reg. 12, 13) et *lignator* (Jes. 10, 15);
 בָּצַב cecidit, excidit. — אֲבָנֵי גִזִית, *lapides cæsi*, maxime
quadrati; גִּזִית cæsius.

3. מִסְמְרִים v. מִסְמְרוֹת (2 Chr. 3, 9) v. מִסְמְרִים (Jes. 41, 7)
 v. מִסְמְרוֹת (Jer. 10, 4) v. מִסְמְרוֹת (Eccl. 12, 11), *clavi* (sing.
 inusit.) a סָמַר, Chald. סָמַר et Arab. سَمَرَ, *clavis affixit*
 (سَمَرَ, *clavus*).

7. בְּנִי, *filio suo*, Masorethæ mutarunt in בְּנֵי, *mi fili*; sic
 quoque LXX, Vulg. et Chald. — אֲנִי absolute positum: *ego*,
fuit cum corde meo, i. e. equidem constitueram, cfr. 28, 2.

9. יָרְחָה אִישׁ מְנִיחָה, *erit vir quietis* i. e. pace fruatur. —
 וְהִתְנַחֲחוּתִי לֹא מִכָּל-אֹיְבָיו מִסָּבִיב, *et quietem ei concedam ab*
omnibus hostibus ejus circumquaque, cfr. 2 Sam. 7, 1.

10. Cfr. verba Nathanis 2 Sam. 7, 12—14 (l. p. 1 Chr.
 17, 11—13).

12. וְיִצְוֶךָ עַל-יִשְׂרָאֵל, *et præficiet te Israeli*, cfr. 17, 10,
 2 Sam. 7, 11.

13. אִם-תִּשְׁמֹר לְעֲשׂוֹת, *si observaveris ad faciendum* i. e.
 si diligenter observaveris, cfr. Josv. 1, 7. 8. — הַזֶּסֶם וְהָאֶמֶץ וּג',
 cfr. 28, 20, Josv. 1, 6. 9.

14. זָהָב כֶּכָּרִים מֵאָה-אֶלֶף וּג', *in tenuitate mea*. —
centum millia talentorum auri et mille millia talentorum
argenti; quum immensa hæc pecuniæ summa omnem fidem
 superare videatur, cum Clerico statuere cogemur, numeros
 valde auctos esse „a librariis Judæis, divitias majorum
 suorum augere stulte cupientibus”, cujus studii exemplum
 quoque affert numerum census 2 Sam. 24, 9 (1 Chr. 21, 5).

Sectio XXXVI.

I Chr. cap. XXIII.

David regnum in filium Salomonem transfert ¹⁾, *Levitasque in varias classes ad munera sacra obeunda dividit.*

1. וַיִּמְלֹךְ אֶת-שְׁלֹמֹה בְנוֹ, cfr. 1 Reg. 1, 1. — על-ישראל *Salomonem filium suum regem in Israelitas constituit*; hoc copiose narratur 1 Reg. 1, 32—40.

3. גִּלְגָּלִיתָא, *cranium, caput.*

4. מֵאֵלֶּיָּהּ לְנִצְחָתָא, *ex his sint, qui praesint*; sunt verba Davidis, quod patet ex v. 5. — שֹׁטְרִים, *scribae*, LXX γραμματεῖς, Syr. ܫܘܬܪܝܢ, Vulg. *praepositi*; occurrit et de praefectis Israelitarum in Aegypto (Exod. 5, 6—19) et in deserto (Num. 11, 16 de septuaginta senioribus, Deut. 20, 9. 29, 9. 31, 28. Josv. 1, 10. 3, 2. 8, 33. 23, 2. 24, 1) et de magistratibus in oppidis Palaestinae (Deut. 16, 18, 1 Chr. 26, 29, 2 Chr. 19, 11. 34, 13); saepe conjungitur cum שֹׁטְרִים.

6. וַיִּדְוֶלְקֵם (fut. Niph.) pro וַיִּדְוֶלְקֵם (fut. Piel), *et divisit eos*; ita quoque 24, 3.

7. לְפָדָן dicitur 6, 2 et Exod. 6, 17 לְפָדָי.

10. Pro וַיִּזְכֹּר legendum est וַיִּזְכֹּר, quod exstat in v. sequ., ubi eadem nomina repetuntur, et in utroque v. a LXX et Vulg. expressum est. Syrus utroque loco habet וַיִּזְכֹּר.

13. לְהַקְדִּישׁוּ קִדְשׁ קִדְשֵׁימִים, *ut res sanctissimas consecraret*; al. *ut consecraretur* (pr. ad consecrandum eum), Luth. „daß er geheiligt würde zum Allerheiligsten“, Michael. — לְהַקְדִּישׁוּ וְגו' cfr. 6, 34.

14. אִישׁ הָאֵלֹהִים, *vir Dei* i. e. intime cum Deo conjunc-

1) Omissa est in I. Chron. narratio de *Abisaga Sunamita Davidem fovente et de rebellione Adoniae* (1 Reg. cap. 1).

tus, dicitur Moses etiam Dent. 33, 1, Ps. 90, 1. Eodem modo ὁ ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ occurrit 1 Tim. 6, 11, 2 Tim. 3, 17, 2 Petr. 1, 21 de prophetis et piis hominibus in univ.

15. בָּנֵי מִשָּׁה, cfr. Exod. 2, 22. 18, 3. 4.

22. וַיִּשְׂאוּהָ, *et duxerunt eas*, pro וַיִּשְׂאוּהָ, cfr. 2 Sam. 20, 3; גָּלְתָה אִשָּׁה in libris recentioribus pro גָּלְתָה אִשָּׁה, uxorem duxit, cfr. 2 Chr. 11, 21. 13, 21. 24, 3, Esr. 9, 2. 12. 10, 44, Neh. 13, 25. — אֲחֵיהֶם pro אֲחֵיהֶן, *consobrini earum*.

24. מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה, *a viginti annos natis*; secundum v. 3 et legem Mosaicam Num. 4, 3 non juniores quam triginta annos nati censebantur.

25. יִתְשַׁבֵּן, *et habitabit sc. Deus*.

26. וְיָגַם לְקָוָם אֵיזֶר-לְשֹׂאֵה אֶת-הַמִּשְׁכָּן, *nec amplius Levitarum erit tabernaculum portare*, sc. quum fixus locus sanctuario parandus sit.

28. מְעַמֵּד, *statio*. — קִשְׁבוֹת, *conclavia*, cfr. 9, 26.

29. רִקִּיק, *placenta tenuis*, LXX λάγανον. — מַרְבֵּבָה, *sartago*, τήγανον (praeter h. l. Lev. 2, 5. 6, 14. 7, 9, Ezech. 4, 3, cfr. הַבְּתִיּוֹת, coctilia, 9, 31) i. q. מִשְׁרָה 2 Sam. 13, 9. — מַרְבֵּבָה, part. Hoph. a רבך (rad. ceterum inusit.), praeter h. l. occurrit Lev. 6, 14. 7, 12. LXX vertunt τὴν πειρυσσάμενον, et sic quoque Gesen. notionem *commiscendi, versandi* (panem in oleo) radici tribuit coll. Arab. رِبَكَ; all. notione *frigendi* verbum accipiunt (Vulg. *ad torrendum*, Luth. „zu rösten“, Joh. Simon.). — קִבְלֵ-מִשׁוֹרָה וּמִדָּה, *in omni mensura et dimensione* (v. pondere); מִשׁוֹרָה, *mensura* (rad. מִשַׁר, Arab. سَاسَر, divisit), praeter h. l. Lev. 19, 35, Ezech. 4, 11. 16.

31. מִצְדִּים, h. l. *festas*, cfr. Lev. 23, 2. 4. 37. 44, Hos. 9, 5. 12, 10, Thr. 1, 4. 2, 6. — בְּמִסְפָּר, *certo numero*, cfr. 9, 28. — בְּמִשְׁפַּט עֲלֵיהֶם, *ex lege iis imposita*.

Sectio XXXVII.

1 Chr. cap. XXIV.

Sacerdotes in viginti quatuor classes dividuntur, iisque Levitarum classes attribuuntur.

2. Cfr. Lev. 10, 1. 2. Num. 3, 4. 26, 61.

3. וְגִדְדוּ לָהֶם, cfr. 23, 6. — אֲחֵימֶלֶךְ, v. quæ notata sunt p. 80 ad 2 Sam. 8, 17 (1 Chr. 18, 16).

5. אֵלֶּיָּהּ עִם-אֵלֶּיָּהּ, *hos cum illis* i. e. utrosque simul; nimirum omnibus posterorum Eleazari et Ithamari nominibus in urnam coniectis, prouti nomina educebantur, ordinem classis sacerdotalis constituebant. — שָׂרֵי הַתְּאֵלָהִים, *principes Dei* i. e. divino cultui præfecti. Dathe male: *principes magistratus*.

6. בְּיַתְד־אֶבֶן אֶתֶר אֶתֶר לְאֶלְעָזָר וְאֶתֶר אֶתֶר לְאִיְתָמָר ; pro וְאֶתֶר אֶתֶר cum multis codd. legendum est אֶתֶר אֶתֶר ita postulante contextu et annuente parallelismo membrorum: *una familia* (in sortiendo) *sumta pro Eleazaro, altera pro Ithamaro*, i. e. in sortiendo ita versati sunt, ut alternatim unam sortem pro Eleazari quadam familia, alteram pro Ithamari familia ducerent (Cappell., Cler., Gesen., Maurer). Obstare quidem videtur, quod numerus familiarum non fuit æqualis, nam Eleazari familiæ fuerunt sedecim, Ithamari vero tantum octo (v. 4), ita ut, si alternatim una sors pro illius, altera pro hujus familia educta sit, eductis sedecim familiis adhuc octo classes superessent ex stirpe Eleazari, ex stirpe Ithamari vero nullæ, sed hoc sine dubio incuriæ scriptoris tribuendum est¹⁾. Dathe, ut hanc difficultatem evitet,

1) *Michael.* monet, autorem dicere debuisse: „für Eleasar wurden immer zwey Lose und für Ithamar Eins gezogen.“

in utroque v. membro legit אֶתְדָר אֶתְדָר, et verba intelligit non de sortitione, sed de negotio Semajæ scribæ in nominibus consignandis: *consignavit singulos familie Eleazari et singulos familie Ithamari*; provocat ad LXX, qui habent: εἰς εἰς τῷ Ἐλεάζαρ, καὶ εἰς εἰς τῷ Ἰθάμαρ. In Vulg. legitur: *unam domum, quæ ceteris præerat, Eleazar, et alteram domum, quæ sub se habebat ceteros, Ithamar.*

7. וַיֵּצֵא, *et exiit*, sc. ex urna. — וַיִּהְיוּ, ad hanc classem pertinebat familia Makkabæorum, cfr. 1 Makk. 2, 1, Jos. Ant. XII, 6, 1.

10. וַיִּהְיֶה, ex hac classe erat Johannes Baptista, cfr. Luc. 1, 5.

20. וְלִבְנֵי לֵוִי הַנּוֹתָרִים, *quod attinet ad reliquos Levitas*, cfr. 7, 1. V. 20—30 conf. sunt cum 23, 16—24.

23. וַבְּנֵי יְרֵיחוֹ אֲמַרְיָהוּ הַשֵּׁנִי; LXX: υἱοὶ Ἐζδωῦ (pro Ἰϋοῦ) Ἀμαθία (pro Ἀμαρία) ὁ δεύτερος. Deest aliquid, quare Vulg. pro וַבְּנֵי יְרֵיחוֹ exhibet וַבְּנֵי יְרֵיחוֹ: *filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus*; sed ex 23, 19 apparet, legendum esse: בְּנֵי הַבְּרוֹן יְרֵיחוֹ הַרֵאשׁ אֲמַרְיָהוּ הַשֵּׁנִי.

31. לְעֵמֶת, *pariter ac*, i. q. עַם. — אֲבוֹת הַרֵאשׁ pro בית אֲבוֹת הַרֵאשׁ, *familia princeps*; male habent LXX cod. Alex. πατριαὶ Ἀρώς, cod. Vatic. πατριάρχαι Ἀραάβ. Vulg. sensum expressit versione sua: *tam majores, quam minores, omnes sors æqualiter dividebat*; omnes omnino familiae sacerdotales, minimæ pariter ac opulentiores, a minoribus natu ortæ pariter ac a majoribus natu ortæ, hujus sortitionis participes fuerunt.

Sectio XXXVIII.

1 Chr. cap. XXV.

Cantores constituuntur posteri Asaphi, Hemanis et Jeduthonis, et in viginti quatuor classes dividuntur.

1. וְשָׂרֵי הַזָּבָח, *principes coetus Levitarum*, non *duces exercitus*, quos David in constituendis musicis sacris non adhibuisset. Hoc sensu זָבָח occurrit Num. 4, 3. 8, 25. — הַנְּבָאִים, *carmina sacra canentes* (pr. vaticinantes), cfr. 1 Sam. 10, 5. 10.

3. שֵׁשׁ, *sex*, sed quinque tantum nominati sunt; videtur nomen שְׁמֵעִי librariorum lapsu excidisse, cfr. v. 17.

4. רִמְמָתִי עֶזְרָא est unum nomen, cfr. v. 31.

5. הַזֶּה הַמֶּלֶךְ בְּדַבְרֵי הָאֱלֹהִים, *vatis regis in rebus Dei i. e. vir sanctus, cujus consiliis rex in rebus ad religionem pertinentibus uti solebat*; 2 Sam. 24, 11 (1 Chr. 21, 9) dicitur Gadus הַזֶּה הוּא קֶרֶן. — הַקֶּרְנִים קֶרֶן, *ut cornu* (v. tubam) *tollerent*, sc. ad canendum, cfr. 2 Chr. 5, 13 בְּהִנְצַחְתָּם קוֹל בְּהִנְצַחְתָּם, quum vocem tollerent tubis. Alii sensu metaphor. verba accipiunt (ita Michael. „durch die ¹⁾ sein Geschlecht mächtig ward“), siquidem phrasis קֶרֶן הַיָּרִים in libris poeticis significat *potentiam et dignitatem augere* (Ps. 75, 5. 6. 89, 18. 148, 14, 1 Sam. 2, 10 in hymno Hannæ etc.).

8. וַיַּסִּילוּ גִרְלוֹת מִשְׁמֶרֶת, *et jecerunt sortes functionum*, Luth. „sie wurfen Loos über ihr Amt“. — לְעִמָּת, h. l. adverbial. *conjunctim, simul*.

9—31. Viginti quatuor classibus cantorum præfecti constituebantur viri supra nominati: quatuor filii Asaphi (v. 2), sex filii Jeduthonis (v. 3) et quatuordecim Hemanis (v. 4). Qui v. 3 dicitur עֶזְרָא, v. 11 appellatur יֶעֱזָרָא, qui v. 2 אֲשֶׁרְאֵלָה,

1) Nimirum filii quatuordecim nominati.

v. 14 וַיִּשְׂרָאֵלָהּ, qui v. 4 אֶזְרַיָּאֵל, v. 18 אֶזְרַיָּאֵל¹⁾, qui v. 4 שְׁבוּאֵל, v. 20 שְׁבוּאֵל.

Sectio XXXIX.

I Chr. cap. XXVI.

Janitores et custodes templi.

1. לְמַחְלָקוֹת לְשֹׁעֲרֵיִם, *quod attinet ad classes janitorum.*
4. אֶבְרָם בְּבֵר אָדָם dicitur filius Jedithunis 16, 38.
5. כִּי בָרַכּוּ אֱלֹהִים, *nam benedixerat ei* (Obededomo) *Deus*, cfr. 2 Sam. 6, 11 (1 Chr. 13, 14).
6. נְזִלָּה pro נְזִלְדָּה — הַמְּמַשְׁלִים, *abstractum pro concr. principes*; מַמְשָׁל pr. est *dominium, principatus* (Dan. 11, 3. 5.) — גְּבֻרַי תְּהִלָּה, *virī strenuī v. præclari*, cfr. v. 7. 9. 30 בְּגִי־תְהִלָּה, v. 8 אִישׁ-תְּהִלָּה, 9, 13.
10. הֶסֶחָה נִמְנָה, *nominatus est* 16, 38.
12. לְרֹאשֵׁי הַגְּבֻרִים מְשַׁמְרוֹת, *pro capitibus virorum custodia*; al. רֹאשֵׁי *principes* vertunt (LXX, Vulg., Luth., J. D. Michael.).
13. לְשֹׁעֲרֵי וְשַׁעֲרֵי, *de singulis portis templi, in quibus custodes essent.*
14. וַיִּזְכְּרוּהוּ בְּנֵי יוֹעָץ בְּשֹׁקֵל הַפִּילֵי גִזְרֵלוֹת וְגַ' pr. *et Zacharias filius ejus, qui consulebat cum prudentia — jecerunt sortes, et exiit sors ejus ad septentrionem*, i. e. Zachariæ filio ejus, consiliario prudenti, sortibus jactis custodia in septentrionali porta obtigit.
15. בֵּית הַקְּאָסָפִים, *domus collectionum* i. e. *promptuarium*,

1) Observanda est permutatio voc. עֹז (robur) et עָזַר (adjuvit) in nominibus propr., cfr. 6, 21 אֶזְרַיָּאֵל, qui 6, 9 dicitur אֶזְרַיָּאֵל, et nomen regis Judæ אֶזְרַיָּאֵל 2 Reg. 15, 13. 30. 32. 34, אֶזְרַיָּאֵל vv. I. 6. 8. 17. 27.

cfr. Nehem. 12, 25 אֲסָפֵי הַשְּׁעָרִים; intelligendum videtur ædificium quoddam, in quo varia templi supellex servata sit. LXX vocem Hebr. retinuerunt: οἶκος Ἐσεφι, Chaldæus habet בית שַׁפְּפִי, *domus liminum*, quasi legisset בית הקפיים. Vulg. h. v. ita vertit: *Obededom vero et filii ejus ad austrum, in qua parte domus erat seniorum concilium.*

16. שַׁלְכֶת בַּמַּסְלָה הָעֹלָה, *porta Sallechet in via ascensus*, LXX ἡ πύλη παστοφορίου τῆς ἀναβάσεως, Vulg. *porta, quæ ducit ad viam ascensionis.* Joh. Lightfoot (Descript. templi cap. V sect. 1.) dicit שַׁלְכֶת significare *aggestionem*¹⁾ et indicare portam, quæ e templo ad regiam ducebat via aggesta, eumque sequuntur interpretes. עֹלָה v. עֲלָה, h. l. *ascensus* (עָלָה ascendit), ita quoque 1 Reg. 10, 5 (*ascensus Salomonis*, quod idem significat ac verba nostra, in l. p. 2 Chr. 9, 4 (עֲלָה)), Ezech. 40, 26. Luth. male vertit „die Straße der Brandopfer“ ex vulgari significatione vocis עֹלָה — מִשְׁמֶר לְעִמָּת מִשְׁמֶר, *custodia e regione custodiæ* i. e. ita ut ad omnes plagas custodiæ essent.

18. פְּרָבֶר ex sententia Lightfooti l. c. janua fuit in latere occidentali templi; secundum alios est i. q. פְּרָוֶר (2 Reg. 23, 11), *suburbium* (Joh. Simon., Gesen.).

20. וַיִּמְתְּלוּם, *ex Levitis*. LXX pro וַיִּמְתְּלוּם legerunt אֲחֵיהֶם: οἱ Ἀεῦται ἀδελφοὶ αὐτῶν, eosque sequitur J. D. Michael.

21. בְּנֵי לְעָדָן בְּנֵי הַגֵּרָשָׁנִי וְג'; textus h. v. haud dubie corruptus est; verto: *filii Ladanis e familia Gersonitarum* (pr. filii G.); *principes familiarum Ladanis erant Gersonitæ Jechieli.* Cfr. 23, 8,

1) שַׁלְכֶת præter h. l. exstat Jes. 6, 13, ubi est *cæsis, dejectio arboris.*

22. בְּנֵי יִחְיֵאלִי וְהֵם יִיחָאֵל; 23, 8 dicuntur Setham et Joel fratres Jezielis.

23. לְעַמְרָמִי לְיִצְחָרִי וְגַ' *Amramitis, Jizharitis etc.*; nonnulla deesse videntur; Cler. supplet: *erant sua munera*. Versiones antiquæ eundem textum, quem nos legimus, exhibent.

24. שְׂבִיבָאֵל, nepos Mosis, antea nominatus 23, 16.

25. וְנֶאֱחָיו, *quod attinet ad consanguineos ejus*. — אֶלְיָצָרִי erat secundus filius Mosis, cfr. 23, 15, Exod. 18, 4. — רַחֲבֵנְהוּ, nominatus 23, 17.

27. מִן־הַמְּלָחָמוֹת וּמִן־הַשָּׁלָלָה, *ἐν δὲ διὰ δυοῖν: ex spoliis bellicis*. הִנֵּחַ, firmavit, h. l. *instauravit*, sequ. ל, alibi accus.

28. הַהִקְדִּישׁ *quæ consecraverat*; articulus h. l. pronomini relativi vices sustinet, cfr. 29, 17 הַנִּמְצָאָה, Josv. 10, 24 הַהֶלְכָה.

30. עַל־פְּקֻדֹת יִשְׂרָאֵל, *præerant Israelitis*; פְּקֻדָה 1) recensio (23, 11), 2) *præfectura*. — מִן־הַיַּרְדֵּן, h. l. *cis Jordanem*, cfr. 1 Reg. 5, 4, Josv. 5, 1, 12, 7. 22, 7. — מִן־הַמַּזְרָח, *versus occidentem*, accuratioris explicationis causa additum est, ut יָמָה in ll. cc. Josv.

31. לְבָתֵי אֲבוֹתָי, *secundum familias paternas*, cfr. 24, 31.

32. לְכָל־דָּבָר הַאֱלֹהִים וְדָבָר הַמֶּלֶךְ, *in omnibus rebus Dei et regis*, i. q. לְכָל מְלָאכָת וְלַעֲבֹדֹת הַמֶּלֶךְ v. 30, cfr. 25, 5.

Sectio XXXX.

I Chr. cap. XXVII.

Duces exercitus secundum duodecim anni menses distributi; singularum tribuum principes aliique aulæ Davidicæ ministri.

1. תְּבֹאֵה וְהִיצֵאתָ הַיּוֹם בְּהַרְשׁ, *ingrediens et exiens singulis mensibus i. e. inchoans munus suum initio mensis eoque finito desinens.*

2. וְיָשָׁבָה בְּיָדָם בְּיָדָם; nominatur Jasobamus ut primus heroum primæ triadis 11, 11, sed ibi dicitur בְּיָדָם בְּיָדָם.

4. הַיְהוָה הַיְהוָה, secundum 11, 12 (2 Sam. 23, 9) pater Eleazari, secundi primæ triadis. — וּמִתְלַקְחָהּ וּמִתְלַקְחָהּ; ante וּמִתְלַקְחָהּ redundat, cfr. v. 6. LXX pro וּמִתְלַקְחָהּ legerunt וְעַל מִתְלַקְחָהּ: καὶ ἐπὶ τῆς διαγωγῆσεως αὐτοῦ καὶ Μακελλώθ ὁ ἡγούμενος; Vulg. vertit: *et post se alter nomine Maceloth*, quasi legisset מִתְלַפְתָּהּ, *vicarius ejus*, a תְּלַפְתָּהּ, mutavit; ita quoque J. D. Michael. „und unter ihm Mikloth“.

5. בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ, v. 11, 22—25 (2 Sam. 23, 20—23); erat præfectus satellitum regis, cfr. 2 Sam. 8, 18. 20, 23, 1 Chr. 18, 17.

7. אֲבִירָה, v. 11, 26 (2 Sam. 23, 24); jamdudum occisus erat ab Abucero in proelio ad Gibeonem (2 Sam. 2, 23), antequam hæc exercitus classes a Davide constituerentur; sed honoris causa videtur classis, cui filius præerat, de nomine ejus appellata.

9. אֲבִירָה, v. 11, 28 (2 Sam. 23, 26).

10. תְּלַפְתָּהּ, v. 11, 27 (2 Sam. 23, 26, ubi dicitur תְּלַפְתָּהּ).

11. אֲבִירָה, v. 11, 29. 20, 4 (2 Sam. 21, 18).

12. אֲבִירָה, v. 11, 28 (2 Sam. 23, 27).

13. אֲבִירָה, v. 11, 30 (2 Sam. 23, 28).

14. אֲבִירָה, v. 11, 31 (2 Sam. 23, 30).

15. תְּלַפְתָּהּ, 11, 30 תְּלַפְתָּהּ (2 Sam. 23, 29 תְּלַפְתָּהּ).

18. אֲבִירָה, forsau i. q. אֲבִירָה, frater Davidis natu maximus (2, 13, 1 Sam. 16, 6. 17, 13, 2 Chr. 11, 18); LXX h. quoque l. habent *Ἐλιάβ*.

23. לְמַטָּה, *deorsum, infra*, opponitur מִצֵּי־הַיָּם 23, 3.

24. וּבְיָמֵי הַיָּמִים לְמַטָּה הַיָּמִים, *in numerum rerum dierum regis D.*; LXX pro וּבְיָמֵי הַיָּמִים legerunt וּבְיָמֵי הַיָּמִים: ἐν βιβλίῳ λόγων τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ.

25. אֲצֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, *thesauri regis*, sc. qui in regia servabantur, ut apparet ex seqq. אֲצֵרוֹת בְּשָׂדֵה וְג.

28. שִׁקְמוֹת (Ps. 78, 47 שִׁקְמוֹת, sing. שִׁקְמוֹה), *συκάμνοι*, *sycomori*, arbores in depressioribus Palæstinæ regionibus frequentes, quarum forma et folia mori, fructus vero ficus similitudinem referunt. — שְׁפֵלָה, *regio humilis*, cum artic. הַשְּׁפֵלָה regio depressior ad mare Mediterraneum a Joppe usque ad Gazam patens, quæ fertilissima erat et quinque urbes primarias Philistæorum complectebatur (Josv. 9, 1. 10, 40. 11, 16, Jud. 1, 9, Jer. 32, 44. 33, 13, Zachar. 7, 7, 1 Makk. 12, 38 ἡ Σεφηλά¹⁾).

29. שָׂרוֹן (Act. 9, 35 Σαρών), *Saronas*, planities maritima a Cæsarea ad Joppen sese extendens et Sephelam excipiens, agrorum pascuorumque fertilitate insignis²⁾.

31. הַהַגְרִי, LXX ὁ Ἀγαρίτης, Vulg. *Agaræus*. Hagareni erant populus Arabicus, cfr. 5, 10.

32. יְהוֹנָתָן הַדָּוִדִי, *Jonathan patruus* (LXX πατράδελφος) *Davidis*; alibi ejus mentio non occurrit. — יָעַן-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, *cum filiis regis* i. e. educationi eorum præerat.

33. אֲהִיחַפֵּל יוֹעֵץ לְמֶלֶךְ, cfr. 2 Sam. 15, 12. — הַיִּשְׂרָאֵלִי, cfr. 2 Sam. 15, 32 seqq. LXX vertunt: Χουσιὸς πρῶτος φίλος τοῦ βασιλέως, ut ὁ ἀρχμεταίχρος Δαυὶδ 2 Sam. 15, 32. 16, 16.

34. וְיִשְׂרָאֵל לְמֶלֶךְ יוֹעֵץ, cfr. 18, 15, 2 Sam. 8, 16. 20, 23.

1) Hieronymus in Onomast. dicit: „usque hodie omnis regio juxta Elcutheropolim campestris et plana, quæ vergit ad aquilonem et occidentem, Sephela dicitur“.

2) Cfr. Hieron. ad Jes. cap. 33: „Saron omnis circa Joppen Lyddamque appellatur regio, in qua latissimi campi fertilesque redduntur“, et in Onomast. „a Cæsarea Palæstina usque ad oppidum Joppe omnis terra, quæ cernitur, dicitur Saronas“.

Sectio XXXXI.

I Chr. cap. XXVIII.

David, principibus Israelis convocatis, orationem habet, in qua consilium suum de templo ædificando exponit, cujus consilii executionem mandat Salomoni filio, quem successorem ab ipso Jehova designatum declarat. Formam ædificiï et omnem apparatus tradit Salomoni, iterumque eum ad alacritatem in opere perficiendo excitat.

1. שְׂרֵי הַשְּׁבֵטִים, *principes tribuum, οἱ φύλαρχοι*, nominati 27, 16—22. LXX habent ἄρχοντες τῶν ζοιτῶν, quasi scriptum esset שְׂרֵי הַשְּׁבֵטִים. — שְׂרֵי הַמַּחְלָקוֹת, *principes classium*, nominati 27, 2—15. — שְׂרֵי כָל-רֶכֶשׁ וְגו', *præfecti omnibus opibus regis*, nominati 27, 25—31. — הַפְּרִיסִים, *aulici*; LXX et Vulg. vertunt εὐνοῦχοι, *eunuchi*, sed significare potest hæc vox aulicos in univ., cfr. Gen. 37, 36. 39, 1, ubi de Potiphare occurrit.

2. אֲנִי עָם-לְבָבִי, *equidem constitueram*, cfr. 22, 7. — תְּהִים רַגְלֵי אֱלֹהִים, *scabellum pedum Dei*, dicitur *arca foederis* (cfr. Ps. 99, 5, 132, 7, Thr. 2, 1), quia majestas divina super ea sub imagine nubis sedere cogitabatur, Jes. 66, 1 tota terra. — וַיִּתְּכֵנִי לְבָנוֹת, *et apparatus feceram ad ædificandum*, cfr. 22, 1—5.

3. יְהִי אֱלֹהִים אִמְרֵי וְגו', cfr. 22, 8.

4. בְּיַהֲוָדָה בָּחַר לְנֶגֶד, *Judam elegit principem* i. e. primum dignitatis locum inter tribus Israelis obtinere voluit, cfr. Gen. 49, 8 seqq.

6. Cfr. 22, 9. 10.

7. אִם-יָחֹזֵק לְעֲשׂוֹת מִצְוֹתַי, *dummodo constans sit in observandis præceptis meis*.

8. וְהָאֲזַנִּי אֶל-הִינִי, *et audiente Deo nostro*, subintel-

ligendum est: *obtestor vos.* — הִרְשָׁנוּ וְשָׁמְרוּ לְדַרְשָׁנוּ pro *quærite et observate.*

9. בְּנֶפֶשׁ הַצַּהֵבָה, *animo lubente.* — וְזָנָה, Kal et Hiph. foctuit, 2) *rejecit.*

11. הַחַיִּלִּים, *vestibulum s. porticus* (Vulg.). — גַּזְזוֹפְּלָאִים, ἀπαξ λεγ., *gazophylacia s. cellaria* (Vulg.), cognatum, ut videtur, voci גַּזְזוֹפְּלָאִים (Esth. 3, 9. 4, 7, Ezech. 27, 24), quæ significat thesauros, cistas, et Chald. גַּזְזוֹפְּלָאִים id. (Esr. 7, 20, אֲרָזָא גַּזְזוֹפְּלָאִים, *gazophylacium*, Esr. 5, 17. 6, 1); Chald. גַּזְזוֹ abscondit, in thesauro reposuit, Syr. ܠܘܫܢܐܘܬܐ absconditus est. — פְּנִימִי, *interior*, oppon. הַיְצוֹן. — בֵּית הַפְּסָלֶת, *ædes operculi* (פְּסָלֶת operculum arcæ foederis) i. e. adytum templi, in quo collocata erat arca foederis.

12. וְאֲשֶׁר הָיָה בְּרֵעֵהוּ עִמּוֹ, *quod fuerat in mente apud eum* i. e. quod animo conceperat, LXX ὃ εἶχεν ἐν πνεύματι αὐτοῦ, Vulg. *quæ cogitaverat.*

13. וְהַמְּחֻקָּחֹת, *et quæ pertinebant ad classes* i. e. descriptionem classium.

14. עֲבֹדָה וְעַבְדֵי עֲבֹדָה, *ministerii et ministerii* i. e. cujuscunque ministerii v. diversi usus sacri, cfr. vv. 15. 16. 17.

15. מְנוֹרָה, *candelabrum*, Syr. ܡܢܘܪܐ, et נֵר, *lucerna*, a נֹר, Arab. ܡܢܘܪܐ, *lucere.*

17. מִזְלָגֹת (sing. inusit., cfr. מִזְלָג I Sam. 2, 13. 14), *fuscinae* (Exod. 27, 3. 38, 3, Num. 4, 14, 2 Chr. 4, 16). — מִזְרָק, *crater*, a זָרַק, *sparsit.* — קְשֻׁתָּה (sing. קְשֻׁתָּה inus.), *phiale* (Exod. 25, 29. 37, 16, Num. 4, 7). — כַּפֹּרֶת, *poculum* idque probab. operculo tectum (כַּפֹּרֶת textit). Vulg. *leunculus* (כַּפִּיר leco juvenis).

19. הַכֹּל בְּרָחֵם מִיַּד יְהוָה עָלַי הַשְּׁבִיל, *hæc omnia in descriptione a manu Jehovæ mihi ostendit* (הַשְּׁבִיל pr. intelligere fecit); supplendum est: *inquirebat David.*

20. יָזַק וְנָסַח יָגֵ' cfr. 22, 13.

21. נָהַב, *promptus*, LXX πρόθυμος, a נָהַב, *impulit*, Hithp. sponte dedit, obtulit (29, 9. 14. 17). בָּרַחַמָּה, *perite*. Sensus: omnes harum rerum periti sponte operam suam tibi præstabunt.

Sectio XXXXII.

I Chr. cap. XXIX.

David principes populi hortatur, ut ipsi quoque ad structuram templi dona conferant, quod liberaliter faciunt. Tum Jehovah gratias agit et preces pro Salomone fundit. Omnes diem festum celebrant; Salomo rex ungitur, et patri mortuo in regno succedit.

1. אֶשְׂרַי בְּתָרֵבוֹ אֶ' אֶהָרַי בְּתָרֵבוֹ אֶתְהָרַיִם pro אֶשְׂרַי בְּתָרֵבוֹ אֶ' ut LXX habent: εἰς ὃν ἠρέτιζεν ἐν αὐτῶ ζῦγιος. Vulg. vero textum Hebr. expressit: *Salomonem filium meum unum elegit Deus.* — נָעַר וְרָךְ יָגֵ', cfr. 22, 5. — בִּירָה, *arx, castellum, palatium*, vox sequioris Hebraismi (Dan. 8, 2, Neh. 1, 1. 2, 8, Esth. 1, 2. 2, 3 etc), Aram. ܒܝܪܗܐ (Esr. 6, 2).

2. פְּתָה, gemmæ species, sec. plerosque *onyx* (Vulg. *lapis onychinus*), cfr. Gen. 2, 12, Exod. 28, 9. — מְלוֹאִים, *lapides insitivi*, LXX πληρώσεως λίθοι. — אֲבָנֵי-פֹהַ, *lapides fuci*, LXX πολυτελείς, Vulg. *lapides stibini*; sec. Gesen. lapides pretiosiores, parietibus vestiendis et quasi fucandis adhibendi. — רֶקְמָה, *versicolor, lapides variæ coloris*, LXX ποικίλοι, Vulg. *diversorum colorum*. — אֲבָנֵי-שֵׁיט, *lapides marmorei* (שֵׁיט, Syr. عَمَلٌ, marmor album.), LXX Πάριον et Vulg. *marmor Parium*.

4. וְשֵׁשֶׁת אֲבָנִים כְּסָרֵי זָהָב, v. quæ dicta sunt ad 22, 14. —

אִישֵׁי־רֵי, regio abundantia auri famosissima, probab. in Arabia quaerenda¹), LXX Σοφίλο.

5. לְהִתְחַבֵּב לְהִתְחַבֵּב, *singulis aureis* sc. ornamentis, cfr. 28, 14. לְמַלְאֵת יָדָהּ, *ad implendam manum suam*, i. e. ita ut plena manu offerat.

7. אֶרְדֵּי־בָזָז (h. l., Esr. 8, 27), v. הָרְדֵּי־בָזָז (Esr. 2, 69, Neh. 7, 70—72, *daricus*, nummus Persicus ex auro puro cusus, Judæis, quamdiu Persarum imperio subjecti erant, frequentissimus. Pretio æquabat χρυσοῦν Atticum; LXX etiam h. l. vertunt χρυσοῦς, Vulg. *solidos*).

8. יְהוֹיָאֵל, præfectus erat ærario sacro, cfr. 26, 21. 22.

11. בְּצֵדָה, *perpetuitas, æternitas*; Gesen. h. l. *splendor* (Michael. „Ehre“), sed plerique (LXX, Vulg., Luth., Cler., Dathe) *victoria* (cfr. Syr. نَصْرٌ vicit, نَصْرٌ victoria).

14. עֲצַר כֹּחַ, *vires retinuit, facultatem habuit* ad rem aliquam (in recentiore tantum Hebraismo, cfr. 2 Chr. 2, 5. 22, 9, Dan. 10, 8. 16. 11, 6).

15. אֲרֵיבֵי אֲנַחְשֵׁי וְגַ' אֲרֵיבֵי אֲנַחְשֵׁי וְגַ', cfr. Ps. 39, 13, Hebr. 11, 13. — כַּעֲלֵי יְמֵינוּ, *ut umbra sunt dies nostri* i. e. vita nostra subito evanescit, cfr. Ps. 102, 12. 144, 4. — יִאֲזִין מִקְוָה, *neque spes ulla est*, sc. vitæ multum producendæ, cfr. Ps. 89, 49.

17. עֲמָדָה הַמְצַאֲתָהּ־פֶה, articulus pro relat. pronom., cfr. 26, 28.

22. וְהִמְלִיכוּ שָׁנִיָּה לְשָׁלֹמֹה, *iterumque Salomonem regem creaverunt*²); tumultuaria enim fuerat prior ejus inauguratio

1) Cfr. Winer Bibl. Realwörterb., II p. 215.

2) ℣ ex sequiore Hebr. *accusativo* præfixum est, cfr. 16, 37. 25, 1. Maurer (comment. p. 235) hoc negat et ℣ in ll. cc. excipit ut not. dativi v. genit. (h. l. vert. *et regnum detulerunt Salomoni*), sed vide, num ℣ ante פָּדִיךָ in h. v. ita explicari possit.

(1 Reg. 1, 39). — וְזָדוֹק לְכֹהֵן, *et Zadokum sacerdotem*,
 sc. loco Abjathari (1 Reg. 2, 27. 35).

23. עַל־כֵּסֶא יְהוָה, *in solio Jehovæ*, sc. ut vicarius Jehovæ,
 qui proprius Israelitarum rex erat.

24. נָתַתּוּ יָד תַּתָּת, *dederunt manum sub i. e. subjecerunt se.*

27. Cfr. 2 Sam. 5, 5, 1 Reg. 2, 11. שִׁבְעַת שָׁנִים וְשֵׁשׁ חֳדָיִם
 2 Sam. 2, 11. 5, 5 dicitur David septem annos *et sex men-*
ses Hebrone regnasse.

INDEX.

I. Genealogiæ.

1 Chron. cap. I.	pag. 1.
— — II.	— 3.
— — III.	— 6.
— — IV.	— 7.
— — V.	— 9.
— — VI.	— 13.
— — VII.	— 17.
— — VIII.	— 18.
— — IX.	— 19.

II. Historia regni Davidis.

	1 Chr. cap. X. pag. 21.
2 Sam. cap. I, 1—16.	— 24.
— — — 17—f.	— 27.
— — II, 1—11,	— 36.
— — — 12—f.	— 39.
— — III,	— 41.
— — IV.	— 46.
— — V, 1—10.	— 48.
— — XXIII, 8—f.	— 50.
	— — XII. — 53.
— — V, 11—12,	— — XIV, 1—2, — 55.
— — — 13—16.	— — — 3—7, — 56.
— — — 17—f.	— — — 8—f. — —
— — VI, 1—11.	— — XIII, — 58.
— — — 12—f.	— — XV—XVI, 3, — 63.
	— — XVI, 4—36, — 68.
	— — — 37—f, — 69.

2 Sam. cap. VII.	1 Chr. cap. XVII.	pag. 70.
— — VIII.	— — XVIII.	— 76.
— — IX.		— 82.
— — X.	— — XIX.	— 83.
— — XI et XII.	— — XX, 1—3.	— 85.
— — XIII.		89.
— — XIV.		— 93.
— — XV.		— 98.
— — XVI.		— 103.
— — XVII.		— 107.
— — XVIII.		— 112.
— — XIX.		— 116.
— — XX.		— 120.
— — XXI, 1—14		— 124.
— — — 15—f.	— — 4—f.	— 126.
— — XXII—XXIII, 7.		— 127.
— — XXIV.	— — XXI.	— 130.
	— — XXII.	— 134.
	— — XXIII.	— 136.
	— — XXIV.	— 138.
	— — XXV.	— 140.
	— — XXVI.	— 141.
	— — XXVII.	— 143.
	— — XXVIII.	— 146.
	— — XXIX.	— 148.

Corrigenda et addenda.

Pag. 5	lin. 14.	Post 7, 14	add. Gen. 50, 23.
—	11 —	20. Piel	leg. Kal.
—	21 —	26. Post פֶּלֶא	add. 2 Sam. 13, 19.
—	27 —	11. Post Matth. 27, 25	— Act. 18, 6.
—	23 —	1. difficillimus	leg. difficillimus.
—	37 —	16. פֶּלֶא	— פֶּלֶא.
—	54 —	9. Post Gen. 49, 19	add. et Mosis Deut. 33, 20.
—	57 —	13. פֶּלֶא	leg. פֶּלֶא.
—	58 —	18. Pual	— Paul.
—	73 —	4. Gen. 16, 14	— Gen. 16, 13.
—	78 —	26. פֶּלֶא	— פֶּלֶא.
—	—	29 et p. 79 l. 3. פֶּלֶא	— פֶּלֶא.
—	79 —	15. פֶּלֶא	— פֶּלֶא.
—	—	19 et 20 del. sunt,	
—	83 —	21. פֶּלֶא	פֶּלֶא.
—	—	23. פֶּלֶא	— פֶּלֶא
—	—	26. פֶּלֶא	— פֶּלֶא.
—	92 —	ult. Jer. 83, 16	— Jer. 38, 16.
—	118 —	21 quidquid	— quidquam.
—	143 —	13 et 11 pronomini	— pronominis.

Puncta, quæ, dum plagula sub prelo erat, exciderunt (ita p. 43 l. 13 pro פֶּלֶא leg. פֶּלֶא), lector benev. ipse restituat.

EFTERRETNINGER

OM

FREDERIKSBORG LÆRDE SKOLE

FOR

SKOLEAARET 1. OCT. 1838 — 1. OCT. 1839.

AF

Dr. H. M. FLEMMER,

SKOLENS RECTOR.

KJÖBENHAVN.

TRYKT HOS FABRITIUS DE TENGNAGEL

1839.

Da det stigende Antal Disciple i nederste Classe ved Skoleaarets Begyndelse gjorde det nödvendigt at dele denne Classe i to Afdelinger, A og B, der nyde særskilt Underviisning ligesom to forskjellige Classer, hvilken Foranstaltning igjen medførte Nödvendigheden af en Forögelse i Lærernes Antal, blev under 25de Sept. f. A. Cand. Theol. Johan Georg Lowsen constitueret til Lærer ved Skolen, og under 7de Mai d. A. udnævnt til Adjunct. Han overtog Underviisningen i 1ste Classes nederste Afdeling med Undtagelse af Dansk, Skrivning og Regning, der tildeelttes de Lærere, som havde de samme Fag i de andre Classer. Da hidtilværende constitueret Lærer Mörch, som under 25de Sept. f. A. var bleven udnævnt til Adjunct, paa Grund af Familieforhold søgte og erholdt under 29de Januar d. A. en Forflöttelse i samme Egenskab til Metropolitanskolen, blev i hans Sted d. 16de Febr. constitueret Frederik Christian Ludvig Troiel, som omtrent $\frac{1}{2}$ Aar i Forveien havde taget den ved Fdn. af 24 Oct. 1818 befalede Skoleembedsexamen, den saakaldte Store Philologicum, med Laudabilis. Han overtog interimistisk Mörchs hidtil havde Fag, indtil constitueret Lærer Johannes Peter Frederik Königsfeldt, som omtrent i et Aar havde været permitteret for at tage theologisk Attestats, vendte tilbage som theologisk

Candidat og fra Iste Mai d. A. igjen tiltraadte sine Functioner ved Skolen, hvorpaa han under 28de Mai blev udnævnt til Adjunct. Siden Iste Mai have da Fagene været fordeelte mellem Skolens Lærere paa følgende Maade:

Rector Latin i 4de Cl., Græsk i de 3 øverste	24	—	—
Overlærer Dahl Latin i 3die Cl., Dansk i 4de, 3die, 2den, Iste A	21	—	—
Adjunct Krossing Math. og Regning i alle Cl., Tydsk i 3die, 2den, Iste A	24	—	—
Samme desuden som Gymnastiklærer	9	—	—
Adjunct Jensen Latin i Iste Cl. A, Dansk i Iste Cl. B, Religion i 4de, 3die, 2den, Iste A	23	—	—
Samme desuden som Skrivelærer	9	—	—
Adjunct Lowsen Latin, Tydsk, Fransk, Religion, Historie, Geogr. i Iste Cl. B	23	—	—
Adjunct Königsfeldt Hebraisk i 4de og 3die, Hist. og Geogr. i 4de, 3die, 2den, Iste A	24	—	—
Constitueret Lærer Troiel Latin i 2den Cl., Tydsk i 4de, Fransk i 4de, 3die, 2den, Iste A	23	—	—

Efterstaaende Schema viser hvormange Timer hvert Fag er anvist i hver Classe:

Classen.	Latin.	Græsk.	Hebraisk.	Dansk.	Religion.	Historie	Geographic.	Mathematik og Regning.	Tydsk.	Fransk.	Calligraphi.	Sum af ugentl. Tim.
IV.	9	5	2	2	3	3	2	4	2	3	1	36
III.	10	5	2	2	2	3	2	4	2	3	1	36
II.	9	5	„	2	2	3	2	4	2	3	4	36
I A.	9	„	„	5	2	3	2	4	4	3	4	36
I B.	9	„	„	5	2	3	2	4	4	3	4	36

Undervisningen i Gymnastik og Svømning er fortsat paa samme Maade som i forrige Skoleaar.

Disciplenes Antal blev i forrige Aars Skoleefterretninger angivet til 36. Af disse dimitteredes 5, Henrik Jørgen Julius Schmith, Jacob Erslev, Frederik Bagger Helms, Hans Christian Hertel og Vilhelm Julius David, af hvilke de 4 første erholdt Laudabilis, den sidste H. illaudabilis. Hovedcharactererne i Specialrubrikerne for disse 5 samt det foregaaende Aars 2 Dimittender vare følgende:

	Dansk Stil.	Latin.	Latinsk Stil.	Græsk.	Hebraisk.	Religion.	Geographi.	Historie.	Arithmetik.	Geometr.	Tydsk.	Fransk.
Jørgensen.	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud.	Laud. p. c.	Laud. p. c.	Laud.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Börre.	Laud.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.
Schmidt.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud. p. c.	Laud.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.
Erslev.	Laud.	H. ill.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud. p. c.	Laud.	Laud.
Helms.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	Laud.
Hertel.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.	Laud.	Laud.
David.	H. ill.	Laud.	H. ill.	Laud.	* Laud. p. c.	Laud.	Laud.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	H. ill.	Laud.

*) Pensum i Græsk som Æquivalnet for Hebraisk.

Ved Skoleaarets Begyndelse udgik 1 udstuderende Discipel og 11 nye Disciple optoges. Da senere hen to Disciple paa Grund af deres Ulyst til Studeringer udgik af nederste Classe og to nye ligeledes i Aarets Løb optoges, er Frequentzen for Tiden 41, nemlig 4 i 4de Cl., 10 i 3die, 7 i 2den, 6 i 1ste A, 14 i 1ste B. Af disse forventes to dimitterede, nemlig Jens Christian Jensen, Søn af Skolelærer Jensen i Veiby, og Louis Armand Emanucl Septimany du Plessis de Richelieu, Søn af Major Chr. de Richelieu.

Af Skolens ordinaire Stipendier have 3 Portioner, hver paa 20 Rbd., været bevilgede Disciplene J. Chr. Jensen, L. A. Richelieu og N. F. Chr. Lassen. Fri Underviisning have foruden disse endvidere 17 Disciple nydt, nemlig 15 som ordinaire Gratister, F. S. Kinch, J. L. S. Hilde, C. F. Riedewaldt, C. F. V. Börre, O. P. Thygesen, E. Erslev, C. F. Boesen, L. C. S. Bendtsen, F. V. Jacobsen, F. S. Möller, Th. A. Boesen, C. H. B. Brammer, S. I. T. Hald, C. C. Flindt, I. I. Svane; samt 2 som extraordinære Gratister E. Flemmer og C. Chr. E. Flemmer. To Disciple, som i forrige Skoleaar nøde fri Underviisning, have paa Grund af Uflid mistet dette Beneficium for indeværende Skoleaar. Og i denne Anledning maa jeg paa det indstændigste opfordre vedkommende Forældre og Værger til at tage fornøden Notits af efterstaaende Bemærkning om Bevilgelsen af Stipendia og Gratistpladse, aftrykt fra et af mine foregaaende Programmer.

For at erholde Skolens Beneficier udfordres for det Første at Trangsattester, udstædte af en troværdig bekendt Mand i en Form som Rector paa Forlangende opgiver, og desuden underskrevne af vedkommende Justitsembedsmand, inden Hovedexamens Ende tilstilles Rector, som ved hvert

nyt Skoleaars Begyndelse paa Embedsvegne skal gjöre Forslag til den kongelige Universitets- og Skoledirection om disse Beneficiers Bevilgelse; for det Andet *at vedkommende Discipel i Aarets Löb har udviist god Flid og Sædelighed*. Hvis denne anden Betingelse ikke er opfyldt, er det efter de bestaaende Anordninger *aldeles umuligt*, at nogen Discipel kan erholde Stipendier eller fri Skolegang, om endog hans Trang er nok saa stor; og om endog en Rector vil foreslaae det, vil Directionen, til hvilken med Forslaget skal indsendes Lærernes halvaarlige Censur over Disciplenes Evner, Flid, Fremgang og Opførsel, udslette en saadan af Stipendiat- eller Gratistlisten. Alle Beneficier bevilges kun paa eet Aar, og for næste Aar gjøres nyt Forslag. Det er saa langt fra, at Bevilgelse af Beneficier for det ene Aar hiemler Ret til at erholde dem for det næste, at tvertimod Disciple, som i Aarets Löb ikke vise Flid og Sædelighed, ifølge de bestaaende Anordninger *nödvendigviis* ved det nye Skoleaars Begyndelse miste de dem forhen bevilgede Beneficier enten ganske eller for en Deel, alt eftersom deres Forsømmelighed har været større eller mindre, eller de ved deres Opførsel have givet mere eller mindre Anledning til Anke. Det kunde nu vel synes, at det var ubilligt at straffe Forældrene for Disciplenes Forseelser (hine er det dog egentligt som Straffen rammer); men for det Første er det nu engang saaledes bestemt ved kongelige Anordninger, som Rector ikke tör overtræde, og for det Andet ere disse Anordninger aldeles overensstemmende med Billighed. Thi naar Forældre sætte deres Börn i en Skole, faaer ikke alene Skolen Pligter mod disse, men Forældrene have ogsaa Pligter mod denne, og deriblandt den, enten selv at holde Disciplene til Flid, eller hvis de selv ere fraværende, at sørge for at der af andre

föres det tilbörilige Tilsyn med hvorledes de anvende deres Tid udenfor Skolen. Hvis en Discipel vedbliver at erhverve godt Vidnesbyrd for Flid og Sædelighed, vil han altid kunne være vis paa at beholde de Beneficier, han har erholdt, eller at ascendere til höiere, saalænge hans Trang vedvarer. Det höieste Antal Gratistpladser er 20; i Regelen maa ingen Discipel bringes i Forslag hertil förend han har været et Aar i Skolen.

De to Skolen tillagte Portioner af de Moltkiske Legater, hver paa 40 Rbd., have af Lehnsbesidderen af Grevskabet Bregentved været bevilgede Disciplene F. V. Jacobsen og Chr. Chr. Flindt. Skolens ordinaire Stipendiefond vil fra det tilstundende Skoleaars Begyndelse ved Helsingörs lærde Skoles Nedlæggelse erholde den ikke ubetydelige Tilvæxt af Noget over 3000 Rbd., idet Halvdelen af dennes Stipendiefond ved kongelig Resolution af 28 Sept. 1838 er henlagt til Frederiksborg lærde Skole. Ved samme Leilighed ville Endeel andre Indtægter og Capitaler inddrages fra Helsingörs Skole til det lærde Skolevæsens Tarv; navnlig Leieafgiften af Helsingörs Hospital for det forrige Skole-locale, 300 Rbd. aarlig; Kongetienden af 4 Sogne, som i 1833 beløb sig 1746 Rbd. 61 Sk.; Degnepensioner af 15 Sogne, som i 1837 udgjorde 78 Rbd. 64 Sk., og endelig en Capitalmasse, som ved Udgangen af 1837 beløb sig til omtrent 18500 Rbd. Heraf vil Noget blive inddraget under den almindelige Skolefond; de Indtægter derimod, som ere af den Beskaffenhed, at de ikke beqvemmelig ved den almindelige Skolefond kunne indkasseres, ville blive henlagte til Frederiksborg lærde Skole.

I de gamle Sprog ere i dette Skoleaar fölgende Skrifter læste: I 4de Cl. Livius, 25de og 26de Bog; de to sidste Böger af Cic. de Off., Talerne mod Catilina, for det mani-

liske Lovforslag, Archias, Deiotarus, Ligarius; de 3 første Bøger af Hor. Oder; Æneidens 4de—6te Bog; de 9 første Bøger af Odysseen samt 16de og 17de Bog; 1ste Bog af Xenophons Mem. Socr., Herodots 2den Bog, Platos Phædon; Genesis. I 3die Cl. 7de Bog af Julius Cæsar de bell. Gall.; 2den—5te Bog af Ovids Metamorphoser efter en Chrestomathi, Ciceros Taler for det maniliske Lovforslag, Archias, Deiotarus, Ligarius; Odysseens 14de—17de Bog, 2den Bog af Xenoph. Mem. Socr.; de 7 første Capp. af Genesis. I 2den Cl. Cornelius og de to første Bøger af Jul. Cæs. de bell. Gall.; Langes græske Læsebog og Odysseens 16de og 17de Bog. I 1ste Cl. A den sidste Halvdeel af Borgens latinske Læsebog og nogle Vitæ af Cornelius; i 1ste Cl. B den første Halvdeel af Borgens Læsebog. Badens latinske, Langes græske og Lindbergs (mindre) hebraiske Grammatik bruges i alle Classer. I de øvrige Fag benyttes følgende Lære- og Læsebøger: Borrings Manuel des enfans, Læsebog for Mellemlasser, og Etudes litteraires, prosaisk og poetisk Deel; hans Grammatik i de 3 øverste Klasser (i 1ste Cl. A og B læses hverken fransk eller tysk Grammatik), og i 4de Cl. tillige hans Cours pratique et theorique de langue française og hans Stileøvelser. Hjorts tyske Læsebog og Meyers Grammatik i de 3 øverste Classer; Rises mindre og derefter hans større Læsebog i 1ste Cl. A og B. Kofods Udtog af Historien i de 3 øverste Classer; hans fragmentariske Historie og Munthes Fædrelandshistorie i 1ste Cl. A og B. Ingerslevs større Læsebog i Geographien efter Steins kleine Geogr. für Gymnasien i de 3 øverste Classer; i 1ste Cl. A og B Udtoget af samme; Estrups gamle Geographi. Bentziens danske Grammatik og Dahls Retskrivningslære; Molbechs danske Læsebog i 1ste Cl. A. og B. Fogtmanns

Lærebog i Religionen i de to överste og Herslebs större Bibellhist. i de 3 överste Classer; i de nederste Balles Lærebog og Herslebs mindre Bibellhistorie. Fallesens Mathematic og Hjeltes Plangeometri (2den Udgave) i de överste Classer; i Iste Cl. A og B anvendes de mathematiske Timer til Övelser i practisk Regning.

I det fölgende Skoleaar er bestemt at læse fölgende Skrifter i de gamle Sprog: 4de Cl. de to förste Böger af Cic. de Fin., de to förste philippiske Taler; Livius, 27de og 28de Bog; Hor. Epp. og Ars Poet.; Æneidens 7de—9de Bog; Odysseens 18de—21de Bog; 3die og 4de Bog af Xenophons Mem. Socr.; Herodots 3die Bog; Demosthenes's Tale om Kronen; Genesis, 1 Bog af Davids Psalmer. I 3die Cl. 3die—6te Bog af Jul. Cæs. de bell. Gall., de to förste philippiske Taler, 6te—9de Bog af Ovids Metamorphoses efter et Udvalg; Odysseens 18de—21de Bog, 3die og 4de Bog af Xenophons Mem. Socr.; Genesis fortsættes. 2den Cl. Cornelius, Phædrus, 3die og 4de Bog af Jul. Cæs. de bell. Gall.; Langes græske Læsebog, 20de og 21de Bog af Odysseen. Iste Cl. A og B Borgens Læsebog; i Iste Cl. A desuden nogle Vitæ af Cornelius.

Ved denne Leilighed finder jeg det fornödent at anmode de Privatlærere, som forberede Disciple til at optages i en af Skolens höiere Classer, at indrette deres Underviisning saa overeensstemmende som muligt med ovenstaaende Angivelser. Det er nemlig ikke alene skadeligt for deres Disciple, hvis de i et eller andet Fag skulde befindes at staae forholdsviis tilbage for Disciplene i den Classe, hvortil de aspirere, men ogsaa hvis de ere underviste efter andre Lærebøger eller have læst andre Pensa i latinske og græske Forfattere, end de Disciple, med hvilke de komme paa Parti. Thi vel er det unægteligt, at man

kan lære f. Ex. ligesaameget Græsk af de første som af de sidste Böger af Odysseen; men alligevel, da vi gjerne pleie henimod hvert Skoleaars Ende at lade Disciplene repetere ikke blot hvad de have læst i dette men ogsaa i det foregaaende Skoleaar (i 4de Cl. repeteres endog regelmæssig de Pensa af Ciceros Taler, Homer og Xenophon, som ere læste i det toaarige Cursus i 3die Cl.); følger heraf at den privat forberedede Discipel, der ved sin Optagelse indtræder i en højere Classe og ikke har forhen læst netop de samme Pensa som hans Classsekammerater, enten under denne Repetition maa være en örkeslös Tilskuer, eller bebyrdes over Evne ved at tage i et af ham forhen ikke læst Afsnit af en Forfatter lige Pensa med dem, der nu maaske læse det 4de eller 5te Gang. Ligeledes er det i højere Grad, end man skulde troe, forstyrrende og forvildende for en Discipel, hvis han hos sin Privatlærer har brugt andre Grammatiker, andre Lære- og Læsebøger, end dem som Skolen bruger. Man gjør ikke sjelden den Erfaring at en Discipel ikke veed at finde sig tilrette i et aldeles uforandret andet Oplag af en Bøg, et aldeles uforandret Textaftryk i andet Format af en græsk eller latinsk Forfatter: hvormeget mere da, naar det er et nyt mere eller mindre afvigende System, som bydes ham. Lad ham f. Ex. have lært nok saa godt Mathematik efter et ældre System og giv ham derpaa Fallelens Mathematik i Haand; han vil hverken vide ud eller ind. — De Privatlærere, som tage Notits af ovenstaaende Bemærkninger, skal jeg med Fornöielse mundtligt og skriftligt meddele enhver videre Oplysning, som de önske for at kunne indrette deres Underviisning overensstemmende med Skolens.

Foruden adskillige mindre Reparationer have samtlige

Beboelsesværøelser modtaget en Hovedreparation. Et Stykke af Gymnastikpladsen er blevet beplantet og forsynet med Bænke til Disciplenes Brug i Samlings- og Friquartererne. Saavel det egentlige Skolebibliothek, som Moerskabsbibliotheket er blevet forøget saavel ved Kjøb som ved Gaver. I Moerskabsbibliotheket, som benyttes flittigt af Disciplene, og hvis gavnlige Indflydelse paa dem i flere Henseender er umiskjendelig, ere følgende nye Bøger indlemmede:

Rise, Bibliothek f. Ungdommen, 8de B. og Nyt Bibl. 1ste B.

Rask, Moerskabslæsning for d. danske Almue, I, 1.

Bernhards Fortællinger, 1ste B.

Breve fra Italien, Kbh. 1837.

Chateaubriand, Atala, et les aventures du dernier Abencerage, Leipzig, 1833.

Md. Cottin, Elisabeth ou les Exilés de Sibirie, Leipzig. 1833.

Maria, Novelle af Hverdagshistoriens Forfatter.

Liunge, Novellebibliothek og Nyt Novellebibliothek, 21 B.

Vitet, Les Barricades, à Bruxelles, 1833.

I Skolebibliotheket ere følgende nye Bøger indlemmede:

Barfoed, Brage og Idun, Kbh. 1839. I.

Brzoska, Centralbibliothek f. Pädagogik, Fortsættelse.

Selmer, academiske Tidender, Fortsættelse.

— Kbhavns Universitets Aarbog for 1837.

— — — — — for 1838.

Clausen om Universitetets Virksomhed i Rectoratet 1837—1839.

Lectionscataloger for Kbh. Universitet og Sorøe Academi.

Maanedsskrift for Litteratur, 20de B.

Petersens Tidsskrift for Litteratur, 1ste Aargang.

Jenaische Litteraturzeitung f. 1838, completeret.

Blandinger fra Sorøe, 10de Hefte.

Thortsen, Udsigt over d. danske Litteratur, 1839.

Ersch u. Gruber, Encyclopädie, I Sect. 30ter u. 31ter Th., II Sect. 15ter Th., III Sect. 10ter u. 11ter Th.

Bloch, Tanker om det lærde Underviisningsvæsen, 3die Hefte.

- Hauch, det physiske Cabinet, 2det Hefte.
- E. Scharling, de chemicis calculor. vesicar. rationibus, Havn. 1839.
- Klees Europa, hist. statistisk Erindringsblad.
- Mansa, Kort over den sydostlige Deel af Sjælland.
- Beck, Welt- u. Völkergeschichte, 1ster—3ter Th.
- Heeren u. Ukert, Geschichte d. europäischen Staaten, 24 Bde.
- Beckers Orion, 1ste Hefte.
- Examen Art. i 1838 ved Kbh. Universitet og Soröe Academi.
- Bohr, om Rünne Skole, 1838.
- Flemmer, om Frederiksborg Skole, 1838.
- Rosendal, Tvende Taler, 1838.
- Nissen, Program, 1838.
- Blache, Nekrolog over Stougaard, Aarhus 1838.
- Adler, om Byen Ribe, 6te Hefte, Ribe 1838.
- Wegener, om Carl Danske, Kbh. 1839.
- Larsen, de Comitibus et Senatu Daniae ante 1660. 1838.
- de danske Kongers Dceftagelse i Retspleien. 1839.
- Königsfeldt, Annotationes ad I. poster. Samuelis et prior. Chron. 1838.
- Monrad, de formis quiescentibus linguar. Semit. Havn. 1838.
- Rördam, de fide Patrum in iis quæ de Evang. tradiderunt. Havn. 1839.
- Bang, d. christelige Kirkes Vilkaar til M. Aurels Död, Odense 1838.
- Kalkar, om den idolol. Cultus som omtales i Bibelen, Odense 1838.
- exegetisk Haandbog til det gamle Test. II, 2.
- Bornemann, de crimine raptus, Havn. 1839.
- Kolderup-Rosenvinge, Fdninger som vedkomme Geistligheden II, 3,
4; III, I.
- Hannover, de cartilaginibus auris externæ, Havn. 1839.
- Hornemann, de Calomelle, Havn. 1838.
- Melchior, de Strabismo, Havn. 1839.
- Misserini, Collezione de tutte le opere del Cav. Alb. Thorwaldsen.
Roma 1832, II voll. Fol.
- Stephani Thesaurus linguæ Græcæ, Fortsættelse.
- B. Borgen, om Brugen af Adjectiva og Pron. i det latinske Sprog.
Kbh. 1838.
- Tursellinus de particulis Lat. or. ed. Schwarz, Lips. 1719.
- Idem liber, ed. quinta, Lips. 1769.

- Platonis Dialogi selecti, ed. Heindorf, Lips. 1802—1810, 4 voll.
 Ælianus de nat. Animalium, ed. Schneider, Lips. 1784.
 Appiani Alexandrini Hist. Rom. ed. Schweighäuser, Lips. 1785, 3 voll.
 Marci Antonini Imp. Commentarii, Lips. 1775.
 Worm, Overs. af Juvenal, 2 Hefter.
 C. Svetonius Tranquillus, ed. Wolfius, Lips. 1804, 4 voll.
 Lange, Brudstykke af en almindelig Grammatik, Kbh. 1838.
 Müller og Guldberg, tydsk Lexicon, 3 Bind, 4 Ex.
 Borring, Grammaire française, Copenh. 1838.

Den offentlige Examen

i Frederiksborg lærde Skole

for Aaret 1839

foretages i følgende Orden.

Mandagen den 23de September.

Formiddag.	Eftermiddag.
De to øverste Cl. lat. Stil.	De to øverste Cl. dansk Stil.
II Cl. Latin og Fransk.	I Cl. B. Latin.
I Cl. A. Latin og Fransk.	I Cl. A. Historie og Geographi.

Tirsdagen den 24de September.

IV Cl. Latin, Græsk, Tydsk, Fransk.	IV Cl. Religion, Hebraisk, Historie, Geographi.
II Cl. og I Cl. A. og B. lat. Stil.	II Cl. og I Cl. A. og B. dansk Stil.

Onsdagen den 25de September.

IV Cl. Mathematik.	I Cl. B. Religion, Tydsk, Fransk.
III Cl. Historie og Geographi.	I Cl. A. og II Cl. Regning.
I Cl. B. Regning.	

Torsdagen den 26de September.

III Cl. Latin, Græsk, Fransk.	II Cl. Religion, Græsk, Tydsk.
-------------------------------	--------------------------------

Fredagen den 27de September.

I Cl. A. Religion og Tydsk.	III Cl. Mathematik og Tydsk
I Cl. B. Historie og Geographi.	

Löverdagen den 28de September.

III Cl. Religion og Hebraisk.
 II Cl. Historie og Geographi.

Kl. 3 Gymnastikprøve.

Examinationstiden er 8—1 Formiddag, 3—7 Eftermiddag. Mandagen den 30te Sept. Kl. 8 Formiddag og følgende Dage prøves de nyanmeldte Disciple. Derefter holdes Censuren. Löverdagen den 5te Oct. Kl. 10 foretages Translocationen, og Mandagen den 7de Oct. til sædvanlig Tid tager Underviisningen igjen sin Begyndelse.

Disciplenes Forældre og Værger samt andre Skolens Velyndere indbydes herved til at bære den offentlige Examens mundtlige Deel og Translocationen med deres Nærværelse.

Frederiksborg d. 1ste Sept. 1839.

Dr. H. M. Flemmer,

Rector.
